

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

CERCLES DE DIÀLEG DINS LA FORMACIÓ PROFESSIONAL BÀSICA

Bàrbara Cristina Prats Lavastre

Màster Universitari en Formació del Professorat

(Especialitat de Tecnologia de Serveis)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2020-21

CERCLES DE DIÀLEG DINS LA FORMACIÓ PROFESSIONAL BÀSICA

Bàrbara Cristina Prats Lavastre

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2020-21

Paraules clau del treball:

Formació Professional Bàsica, pràctiques restauratives, cercles de diàleg,
aprenentatge, convivència.

Tutor del Treball: Òscar Prat Vallès

Resum

La Formació Professional Bàsica engloba una diversitat d'alumnat que, malgrat que sigui enriquidora, es converteix en un escull que el professorat ha de superar adaptant les seves estratègies educatives, amb enfocament inclusiu, per afavorir que els estudiants esdevinguin membres actius del seu aprenentatge. En l'origen d'aquesta situació es troba una formació acadèmica deficient, però no menys important és l'estigmatització dels alumnes. Aquest marcatge els impedeix afrontar la situació i els pot portar al fracàs escolar.

Per afavorir el rendiment acadèmic d'aquests alumnes, les pràctiques restauratives, en el vessant més proactiu, proporcionen unes eines, els cercles de diàleg, que poden aportar millores al clima d'aula treballant aspectes com la cohesió de grup, l'autoestima o el respecte, i també poden afavorir la disposició de l'alumnat cap a l'aprenentatge.

Aquesta proposta es fonamenta en la utilització dels cercles de diàleg durant les classes de tutoria principalment però també en la resta de mòduls. L'aplicació generalitzada dels cercles pretén anar més enllà del desenvolupament d'activitats motivadores per a convertir-se en una nova metodologia de l'aprenentatge. La sinèrgia d'esforços en aplicar pràctiques restauratives preventives pot aconseguir estimular el grup i afavorir, a mitjà termini, un ambient propici per a incrementar el rendiment acadèmic. Obtindrem així un enfocament globalitzador que pot decantar la balança cap a l'èxit del projecte i evitar que sigui només un intent més de lluitar contra l'abandó escolar.

Paraules Clau: Formació Professional Bàsica, pràctiques restauratives, cercles de diàleg, aprenentatge, convivència.

Índex

1. INTRODUCCIÓ	7
1.1. Objectius	8
1.2. Estat de la qüestió	8
1.2.1. Justificació de la meva proposta	8
1.2.2. La Formació Professional Bàsica (a Balears i a l'IES Sa Blanca Dona)	9
1.2.3. Introducció a les característiques del Pla d'Acció Tutorial	12
1.2.4. Les pràctiques restauratives	15
1.3. Els cercles de diàleg	18
2. DESENVOLUPAMENT DE LA PROPOSTA: CERCLES DE DIÀLEG EN FORMACIÓ PROFESSIONAL BÀSICA	22
2.1. On és la innovació de l'ús dels cercles de diàleg?	22
2.2. Com es poden assolir els objectius amb els cercles de diàleg?	24
2.3. Quins recursos necessita aquesta proposta per dur-se a terme?	28
2.3.1. La figura del facilitador	29
2.3.2. La funció del tutor	31
2.3.3. L'alumnat	31
2.4. Propostes de cercles de diàleg per les sessions de tutoria	32
2.4.1. Temàtica i planificació dels cercles en sessions de tutoria	33
2.4.2. El cercle de diàleg i la seva estructura	37
2.5. Propostes de cercles de diàleg per les classes de mòduls	43
2.5.1. Preparació i planificació dels cercles en sessions de mòduls	43
2.5.2. Temàtica i suggerències per cercles de diàleg en sessions de mòduls	45
2.6. Avaluació de la proposta	49
3. CONCLUSIONS	54
4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	57
5. ANNEXOS	64
Annex 1: Taxes d'abandonament escolar (2017)	64

Annex 2: Evolució dels alumnes matriculats a FP(2010-2016)	65
Annex 3: Proposta de Belinda Hopkins per dissenyar un cercle de diàleg	66
Annex 4: Activitats principals proposades per Belinda Hopkins	67
Annex 5: Activitats energitzants proposades per Belinda Hopkins	70
Annex 6: Formació i seguiment del professorat sobre l'ús de cercles de diàleg	72
Annex 7: Proposta d'activitats de tutoria pel curs escolar	75
Annex 8: Proposta de presentació de l'activitat als alumnes i negociació de les normes	76
Annex 9: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb l'autoestima o el coneixement d'un mateix i dels altres	83
Annex 10: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb el respecte	86
Annex 11: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb la cooperació	89
Annex 12: Horaris FPB Grup A de l'IES Sa Blanca Dona (2019-2020)	91
Annex 13: Proposta de cercle pel mòdul d'Operacions auxiliars d'emmagatzematge	93
Annex 14: Qüestionari inicial sobre l'ús dels cercles de diàleg (pel professorat)	97
Annex 15: Qüestionari d'avaluació sobre l'ús dels cercles de diàleg (pel professorat)	99
Annex 16: Diari pel seguiment del cercle de diàleg	101
Annex 17: Qüestionari d'avaluació de cercles de diàleg per l'alumnat	103
Annex 18: Rúbrica per facilitar la valoració de l'alumnat en relació amb l'ús dels cercles de diàleg	105

Índex d'il·lustracions

Il·lustració 1: Pràctiques restauratives	17
---	-----------

Índex de taules

Taula 1: Qualitats del cercle de diàleg	18
Taula 2: Activitats a realitzar durant el cercle	20
Taula 3: Activitats del cercle en sessions de tutoria	40
Taula 4: Proposta d'activitats per cada fase del cercle	46
Taula 5: Propostes d'activitats per la ronda d'entrada	47
Taula 6: Propostes d'activitats per l'activitat principal	48
Taula 7: Propostes d'activitats pels jocs de mescla o energitzants	49
Taula 8: Exemple de recopilació de dades del tutor	53

1. INTRODUCCIÓ

Gràcies al Màster de Formació del Professorat he pogut endinsar-me en el món de la docència i he pogut conèixer conceptes que no pensava tinguessin tant de pes com la gamificació, l'aprenentatge basat en projectes, la neurociència, l'autoaprenentatge o l'ús de noves tecnologies entre molts d'altres, però han estat les pràctiques restauratives les que han deixat una forta empremta en el meu propi aprenentatge, no només com assoliment de coneixements sinó com actitud davant la vida. Crec que el títol del meu blog, que vaig crear a l'inici del màster, no podia ser més premonitori de com evolucionaria el meu pensament com a docent i com a persona: Aprenuem tots plegats!!

En aquesta introducció exposo els objectius del meu treball, el punt de partida i els elements en els quals he fonamentat la proposta, amb un apartat concret pel cercle de diàleg i les qualitats que confereix a qui el posa en pràctica. Seguidament, en el desenvolupament, una volta destacats els principals trets del projecte, passo a detallar la temàtica i l'estructura que hauria de tenir la realització de l'activitat en les sessions de tutoria, així com en un entorn diari, als mòduls, tot acompanyat d'exemples pràctics que ajudin a comprendre la meua visió. Quant a l'avaluació, proposo unes pautes i qüestionaris que facilitin el seguiment de l'activitat al llarg del curs. I per acabar, una petita conclusió que convida a la reflexió del context actual i del repte que es presenta al món educatiu.

1.1. Objectius

L'objectiu general és promoure l'ús dels cercles de diàleg per a millorar la disposició cap a l'aprenentatge de l'alumnat de la Formació Professional Bàsica.

Els objectius específics:

- ❑ Afavorir la participació de l'alumnat i millorar les relacions en l'àmbit de la Formació Professional Bàsica, tant entre l'alumnat com amb el professorat per aconseguir un grau de cohesió més elevat i una bona convivència.
- ❑ Incrementar el grau d'implicació de l'alumnat en la dinàmica de la classe i lluitar contra el fracàs escolar, fomentant valors com l'autoestima, el respecte i la cooperació.
- ❑ Relacionar l'ús dels cercles de diàleg amb la millora en l'adquisició de les competències bàsiques.
- ❑ Promoure l'acceptació dels mètodes restauratius en la resta de docents. La manca de temps, de recursos i possiblement la reticència en considerar útils aquestes pràctiques, decanten les relacions entre professorat i alumnat (especialment en grups considerats més conflictius) cap a pràctiques més punitives i tradicionals.

1.2. Estat de la qüestió

1.2.1. Justificació de la meva proposta

Haver fet les pràctiques en l'institut de Sa Blanca Dona m'ha permès conèixer diferents professors, ja que es tracta d'un centre amb un centenar de docents on es respira un clima de respecte i col·laboració. Encara que el centre

ha demostrat interès per les pràctiques restauratives (com he pogut observar al Reglament d'Organització i Funcionament de l'institut, com a estratègia de prevenció i resolució de conflictes, juntament amb altres propostes de mediació) no s'aprecia un ús concret d'aquestes pràctiques pel que fa a les activitats recollides a la Programació i Memòria de la Comissió de Convivència, ni al Pla d'Acció Tutorial. No obstant això, l'aprofitament de les tutories per dur a terme activitats com mindfulness i coaching, ha permès al tutor de primer de Formació Professional Bàsica conèixer millor el seu alumnat i ha aprofitat molt bé aquesta oportunitat per reforçar el vincle amb ells i entre ells.

Partint del Pla d'Acció Tutorial he trobat interessant la idea d'aplicar els cercles de diàleg amb l'alumnat dels primers anys de formació professional, però la meva proposta aspira a fer extensiva la pràctica a la resta de mòduls del curs.

Aquesta proposta pedagògica pretén aconseguir generalitzar les pràctiques restauratives en l'àmbit preventiu, per tal de promoure un ambient adequat de les relacions humanes que propiciï una millora en la disposició de l'alumnat cap a l'aprenentatge.

A continuació passaré a fer una breu referència als punts de partida que he considerat a l'hora de preparar la meva proposta: La Formació Professional Bàsica, el Pla d'Acció Tutorial i les pràctiques restauratives.

1.2.2. La Formació Professional Bàsica (a Balears i a l'IES Sa Blanca Dona)

La formació professional es pot considerar un conjunt d'aprenentatges encaminats a la incorporació dels estudiants en el món laboral, mitjançant la formació contínua en matèries específiques.

La formació professional té dos objectius principals: generar professionals per accedir al món laboral, però també té com a segon objectiu el de reduir la taxa d'abandonament escolar. Aquest vessant és el que més interessa en relació amb la Formació Professional Bàsica, en la qual es concreta aquesta proposta, però històricament ha tingut més pes el vessant que promovia la preparació per accedir al mercat laboral.

Tal com es desprèn de les dades recollides per les fundacions Mapfre i Atresmedia l'any 2018 ¹: Si bé inicialment les reformes varen estar destinades a millorar la formació pràctica dels alumnes, com va passar els anys 1949 i 1955; a partir de la reforma amb la Llei general d'ocupació de 1970 (Llei 14/1970, de 4 d'agost, General d'Educació i Finançament de la Reforma Educativa) la formació professional ja va tenir certa consideració educativa, i aquest caràcter s'ha anat reforçant en les successives reformes educatives que ha experimentat el sistema educatiu, especialment amb la LOGSE (Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu) de 1990 amb la qual es va impulsar fortament la formació professional. I també destaca, en l'àmbit de l'FP la reforma que va afectar el sistema educatiu, l'any 2013 amb la LOMQE² (Llei Orgànica de Millora de la Qualitat Educativa), la qual va suposar el naixement de la Formació Professional Bàsica.

Segons aquest estudi de Mapfre i Atresmedia, el percentatge de persones que no acaben els estudis arriba al 28 % (sent la mitjana europea del 14%) aquest fet reforça la idea de fracàs escolar que aporten les enquestes entre els adolescents que són entrevistats i que consideren la formació professional com a estudis inferiors.

¹ En l'estudi encarregat per IESE Business School University of Navarra Reflexiones sobre la Formación Profesional de Grado Medio y Superior en España (2018)

²Llei derogada recentment per la LOMLOE (Llei Orgànica 3/2020) amb la intenció de millorar, pel que fa a l'FP, el reconeixement social dels itineraris formatius i flexibilitzar els processos d'incorporació de nous continguts. Aquesta llei pretén l'adaptació del sistema educatiu al nou context social que ha d'afrontar nous reptes com l'adequació al desenvolupament sostingut (Agenda 2030), la competència digital o la importància de l'educació no formal.

Per rebatre la imatge negativa de la formació professional, segons els resultats de les enquestes realitzades als docents en el mateix article, faria falta millorar la formació del professorat en pràctiques d'orientació i, segons els empresaris, la formació que ha de reforçar-se en aquests ensenyaments és la formació en competències transversals, com seria el cas de les relacionades amb les relacions interpersonals i les competències de gestió personal.

Aquesta informació està contrastada amb el recull de dades del *Pla Integral de Formació Professional de les Illes Balears 2018-2021* on la taxa d'abandonament escolar prematur a les Illes Balears, segons dades del 2017, és del 26,5 %. Amb aquest valor Balears se situa com la comunitat autònoma amb el valor més alt, per sobre de la mitjana nacional (18,3 %). (Annex 1)

D'altra banda, és molt significativa la informació referent a l'augment percentual de matriculats a formació professional bàsica que presenta una major incidència a Eivissa (21,9 %), en comparació amb Menorca (17,5 %), i sobretot amb Mallorca (12,2 %). (Annex 2). Aquesta diferència percentual podria reflectir un entorn social de menor nivell cultural i, tal volta, un major fracàs escolar.

Les propostes d'aquest pla integral contempnen diverses línies de millora, entre les que voldria destacar la promoció de l'actualització tècnica i metodològica dels docents i equips gestors de la formació professional (recollida en el punt 5.1 del *Pla Integral* mencionat) que he pogut comprovar que es compleixen en el centre on aplicaria la meva proposta (IES Sa Blanca Dona):

- ☐ "Programa formatiu per al desenvolupament en l'alumnat de les competències transversals de creativitat, col·laboració, pensament crític, iniciativa emprenedora" (en el grau de Formació Professional Bàsica han realitzat el curs passat *mindfulness* i *coaching*)

- "Divulgació i facilitació de la participació del professorat en estades formatives a empreses, fins i tot, a països de la Unió Europea, i proposta d'incentius".

En el centre de referència (IES Sa Blanca Dona) han participat també, en els nivells de grau superior, en activitats de tipus col·laboratiu europeu i d'iniciativa empresarial (ICAPE, JEP) amb èxits recents, que demostren la predisposició i la iniciativa del centre a acceptar les propostes que se li presenten dels diferents àmbits.

En les memòries dels grups de Formació Professional Bàsica he pogut apreciar la preocupació de la major part dels professors per la falta de cohesió dels grups en els darrers anys, l'abandonament escolar, en el tercer trimestre especialment, i el baix rendiment en molts dels alumnes.

1.2.3. Introducció a les característiques del Pla d'Acció Tutorial

Cada centre escolar recull dins el seu projecte educatiu propi, el Pla d'Acció Tutorial, les accions i propostes dirigides a promoure l'aprenentatge i el desenvolupament global dels alumnes, és a dir tant en l'àmbit personal, com acadèmic i professional. El marc regulador d'aquestes accions engloba diverses lleis, normatives, decrets, reglaments i ordres que es poden consultar en la pàgina Web Educatiu de les Illes Balears en l'apartat de normativa que manté actualitzat el Departament d'Inspecció Educativa.

Revisant documents legals podem trobar indicis d'activitat tutorial l'any 1970 (Llei General d'Educació, 1970):

Se establecerá el régimen de tutorías para que cada profesor-tutor atienda a un grupo limitado de alumnos a fin de tratar con ellos el desarrollo de sus estudios, ayudándoles a

superar las dificultades del aprendizaje y recomendándoles las lecturas, experiencia y trabajos que considere necesarios.

Entre les diverses modificacions que han afectat l'àmbit de la tutorització, destacaria el Reial decret 83/1996 (RDL 83/1996 de 26 de gener) perquè recull les funcions del professor-tutor, entre les quals destacaria les següents per la seva relació amb la temàtica relacionada amb la proposta:

“Facilitar la integración de los alumnos en el grupo y fomentar su participación en las actividades del instituto” i també “ Orientar y asesorar a los alumnos sobre sus posibilidades académicas y profesionales”

En anys posteriors apareix normativa a escala balear que concreta una mica més aquests aspectes, com el Decret 73/2008 del 27 de juny on s'estableix el currículum de l'educació secundària i es defineix la funció tutorial.

La función tutorial implica coordinar las actividades de tutoría y llevar a término el conjunto de acciones educativas que contribuyen a la adquisición de las competencias básicas de los alumnos, a orientarlos, dirigirlos y darles apoyo en su proceso educativo para conseguir su madurez y autonomía. Esta acción tutorial debe atender al desarrollo intelectual, afectivo, psicomotriz, social y moral del alumnado y le debe permitir encontrar respuestas a aquellos aspectos que también son parte de su formación, pero que generalmente están fuera de las programaciones específicas.

Aquesta visió globalitzadora de la funció tutorial, ja apareixia en aquest treball de l'any 2000 de Segovia i Fresco (*La acción tutorial en el marco docente*) sorgit arran del *Seminario Galego de Educación para a Paz*. En ell es recorden quines són les funcions del professor-tutor, recollides als Reials

decrets 82/1.996 i 83/1.996, i es construeixen unes propostes de millora especialment dirigides a reforçar l'organització i funcionament del grup de la classe per completar el treball acadèmic amb intervencions en altres àmbits. De les intervencions proposades destacaria l'instrument d'acció tutorial anomenat *Dinàmica grupal* (més relacionada amb el meu treball). Segons aquests autors:

Las técnicas grupales nos facilitarán la organización de la clase y el trabajo en grupo. Todo ello forma parte del proceso de socialización y del aprendizaje de las habilidades de relación que serán tan necesarias durante todo su proceso de formación para la inserción en el mundo de los adultos.(Segovia i Fresco,2000).

I per últim trobo interessant la consideració de les tutories com a elements transversals en el procés d'ensenyament/aprenentatge, perquè, segons Segovia i Fresco, afavoreixen les relacions interpersonals i fomenten la igualtat i la resolució de conflictes de forma pacífica.

Aquest darrer punt, la resolució pacífica de conflictes, és el tema principal que m'ha dut a plantejar el meu projecte: és fonamental donar eines a l'alumnat perquè aprenguin a relacionar-se i solucionar els seus conflictes de forma controlada, per això és interessant fomentar valors com el respecte, la tolerància, la cooperació, l'autoestima, la llibertat, la pau, l'empatia i tot allò que afavoreixi el diàleg.

La resolució de conflictes té una doble lectura, d'una banda la mediació del tutor, per trobar solucions que cobreixin les necessitats i interessos de les parts afectades, però també, Segovia i Fresco, indiquen que la participació dels tutors en la resolució de conflictes afavoreix un bon clima de convivència gràcies a l'establiment d'unes normes i una consciència col·lectiva.

1.2.4. Les pràctiques restauratives

La justícia restaurativa, segons descriu el filòsof australià John Braithwaite (1989), pretén resoldre un conflicte amb la participació activa de totes les persones afectades, que disposen de l'oportunitat de decidir com volen reparar els danys que s'hi han produït. El resultat final hauria de ser així més satisfactori per ambdues parts.

Però perquè siguin efectives les pràctiques restauratives hem de procurar generar un clima on existeixi una cohesió de grup i una predisposició a l'escolta activa i empàtica.

Vicenç Rullán (2011), descriu molt bé aquest altre aspecte de les pràctiques restauratives: "la justícia restaurativa...busca entendre y mejorar las relaciones humanas, ayudando a fortalecer las comunidades y a hacer del conflicto una oportunidad real de mejora de las relaciones y de la satisfacción de las necesidades de todos".

Aquestes pràctiques, per tant, no se centren només en la resolució de conflictes, el que denominaríem *intervenció*, sinó que també s'hi duen a terme tasques de prevenció, que són tan importants com les primeres. En l'àmbit de centre educatiu Belinda Hopkins ha assenyalat, després d'haver fet nombrosos estudis i col·laboracions, que les intervencions restauratives puntuals en situacions conflictives són insuficients quan al centre no existeix una cultura restaurativa prèvia.

Per generar un ambient adequat hem de treballar en la quotidianitat del dia al dia aspectes com les declaracions afectives, on els docents han de relacionar-se amb els alumnes utilitzant frases on puguin reflectir els seus sentiments, descrivint la situació real sense emetre judicis de valor, amb la intenció d'estimular el canvi en el comportament de l'alumne.

Basant-nos en la teoria de la *Finestra de la disciplina social* de John Braithwaite (1989), podem definir l'estil restauratiu com aquell estil on la figura

d'autoritat fa servir un alt nivell de control i estima enfront dels estils autoritari i paternalista on s'aplica principalment control (i poca estima), en el primer, o suport (i poc control), en el segon.

Un docent que a l'aula aplica l'estil restauratiu és més probable que aconseguixi que l'alumnat se senti més motivat i més responsable; En paraules de Ted Watchel: "els éssers humans són més feliços, més cooperadors i productius i tenen més probabilitat de fer canvis positius en la seva conducta quan els que es troben en una posició d'autoritat fan les coses amb ells, en lloc de fer-les contra ells o per ells" (Watchel, 2011), es refereix als estils autoritari i paternalista, respectivament.

Un altre concepte lligat a la pràctica restaurativa podria ser l'expressat per Montserrat Pedrerol, dins el transcurs d'una entrevista amb Albert Arcas pel treball de fi de màster (2017-2018) sobre mediació i gestió de conflictes. La directora, des de la seva pròpia experiència afirma que "Quan en un lloc hi ha un bon ambient, els aprenentatges flueixen més", i afegeix "Per mi les pràctiques restauratives fan un pas més enllà que no pas la mediació. Qualsevol professor pot ser restauratiu".³

Però a més de voluntat, és necessari practicar els principis restauratius. La persona restaurativa, professional o no, ha de creure en aquests principis i aplicar-los en les seves actuacions. Hopkins (2017) els enumera així:

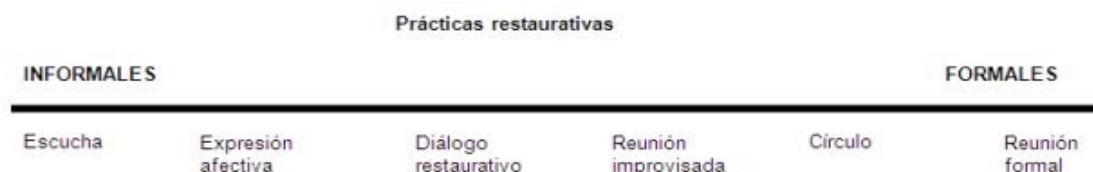
- ❑ Principi 1: La persona restaurativa creu que tots tenen una perspectiva pròpia igual de valuosa que altres i que ningú ha d'imposar el seu punt de vista als altres.
- ❑ Principi 2: Si compartim els pensaments i els sentiments aconseguirem una relació més intensa, aplicant l'empatia amb els altres. Conèixer els sentiments i els pensaments dels altres ajuden a interpretar millor la seva conducta.

³ Un bon exemple, que exposa la directora en relació amb l'expulsió d'un alumne en cas de conflicte, és el següent: "excloure algú del grup és contraproductiu. Al revés, penso que tot l'alumnat disruptiu, com més els incloguis dins el grup, millor. El dia que sentin que ja no pertanyen al grup diran: per què tinc que fer res pel grup?"

- ❑ Principi 3: Hem d'aprendre a identificar les emocions que genera la nostra conducta i les nostres accions als que ens envolten.
- ❑ Principi 4: La persona restaurativa tracta d'enfocar els conflictes identificant les necessitats dels afectats per tractar de resoldre-les, perquè només cobrint les nostres necessitats podem evitar els conflictes
- ❑ Principi 5: La solució a qualsevol conflicte ha de provenir dels propis afectats, d'aquesta manera s'evitarà una solució imposada contra la qual podrien lluitar.

Partint d'una graduació de pràctiques restauratives plantejada per l'Institut Internacional de Pràctiques Restauratives (Costello et al., 2009) en Vicenç Rul·lan (2011) proposa el següent esquema de les intervencions (il·lustració 1) des de les més informals fins a les més complexes i formals. Les eines que proposen les pràctiques restauratives són fàcilment aplicables a qualsevol àmbit, des del nucli familiar fins a reunions de caràcter internacional, passant per col·lectius com centres educatius, comunitats locals, associacions... és a dir, qualsevol classe de relació entre dos o més individus es pot regir per les pràctiques restauratives. La més simple d'aquestes pràctiques és l'escolta activa, seguida de les expressions afectives, la conversa restaurativa, el diàleg restauratiu, la reunió espontània, els cercles de diàleg i finalment, la que requereix més preparació i formació, la reunió restaurativa.

Il·lustració 1: PRÀCTIQUES RESTAURATIVES

Fuente: Basado en Costello et al. (2009)

Font: Rul·lan (2011)

A continuació passaré a detallar més en profunditat l'element que he seleccionat per la meva proposta: els cercles de diàleg.

1.3. Els cercles de diàleg

El cercle, com a proposta restaurativa, conforma un element que empodera l'individu i permet compartir experiències i crear comunitat amb els membres que hi participen. (Schmitz, 2018).

A més, amb el cercle el fet de compartir les emocions entre tots, permet diferenciar i separar l'acte de l'actor. Un correcte tractament de les accions de l'individu que ens ha de servir per anul·lar l'estigma, l'etiqueta que se li posa a cadascú.

La figura del cercle, és considerada un element integrador en les pràctiques restauratives amb unes qualitats destacables, que Jean Schmitz, dins el seu treball *Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos en el ámbito educativo. Guía de formación*, resumeix en vuit conceptes tal com apareixen a la taula 1.

Taula 1: QUALITATS DEL CERCLE DE DIÀLEG

CONNEXIÓ	La simple forma circular permet connectar a tots amb tots, només amb els ulls, de manera espontània, per la qual cosa aquesta forma, per si mateixa, contribueix a facilitar les relacions dels integrants del grup. ⁴
IGUALTAT	La manera de treballar amb els cercles, estableix que tots els participants han de poder expressar-se i ser escoltats per la resta de participants. L'equidistància de tots els elements al centre, recolza visualment aquesta idea d'igualtat, de la mateixa manera tampoc s'estableix cap jerarquia, el facilitador, pot romandre assegut però sense assumir un rol dominant, només com a guia.

⁴ Aquesta idea ha dut a alguns centres a canviar la disposició de les cadires dins l'aula en forma de U.

CONFIANÇA	Inicialment no té per què sorgir espontàniament, però la disposició en cercle i la igualtat subjacent faciliten el camí cap a l'augment de confiança.
SEGURETAT	Aquesta figura facilita als integrants afrontar els problemes i dubtes amb la seguretat de poder trobar solucions o suport enfront de les dificultats que es puguin presentar. ⁵ Les persones se sentiran així protegides i sostingudes pel grup.
RESPONSABILITAT	Hem de tenir present, que una de les finalitats que hauríem d'assolir en la finalització de les sessions, és el compromís a modificar el nostre comportament amb la intenció de beneficiar la nostra relació amb els companys. ⁶
EMPODERAMENT	El treball en grup amb cercles, permet a l'individu ser conscient del seu propi protagonisme, de la seva pròpia consciència i de tot allò que fa o pot fer pel grup. Com diria l'activista i escriptora Gloria Steinem "El poder es pot prendre, però no donar"
PERTINENÇA	Les persones són éssers socials i la integració de l'individu a un grup, li permet sentir-se acceptat i en certa manera feliç ⁷ . El cercle es presenta aquí com una eina principal per reforçar els vincles amb els companys i facilitar la integració en el grup.
FACILITACIÓ	El cercle permetrà al facilitador (tutor, docent o persona amb coneixements de pràctiques restauratives) dirigir de la manera més natural possible la sessió on tots puguin participar i sentir-se escoltats. ⁸

Font: Elaboració pròpia.

⁵ De vegades fins i tot ens dona l'oportunitat de trobar solucions, només escoltant situacions similars que pateixen els nostres companys, i sense haver d'expressar les nostres pròpies preocupacions.

⁶ Aquest fet es pot pactar explícitament (com una fase més del procés) però també es pot donar sense acord tàcit, simplement a causa del fet que els participants modifiquen per respecte i empatia el seu comportament cap als altres membres.

⁷ Especialment considero important aquesta qualitat pel desenvolupament d'aquesta proposta, donat que un dels problemes que han d'afrontar els alumnes de Formació Professional Bàsica és la falta de sentiment de comunitat amb un entorn de classe, que es pressuposa inestable (si tenim en compte que la majoria d'ells són repetidors i que han hagut de canviar de companys, de vegades de manera reiterada).

⁸ En aquest punt, es requereix establir clarament les normes de participació per evitar distorsionar la pràctica esperada de la sessió, per exemple amb interrupcions no desitjades i sense control, per la qual cosa resulta imprescindible que el facilitador gaudeixi d'habilitats o experiència suficient per realitzar la seva funció de manera eficient.

A l'hora de preparar un Cercle de Diàleg hem de tenir molt clar què és el que volem tractar, és a dir els objectius que volem assolir,⁹ les normes que proposarem¹⁰ i el testimoni que utilitzarem.

En relació a l'ambient, el facilitador ha de considerar les característiques del grup per tal d'aconseguir captar la seva atenció i generar el clima adequat per generar interès per les diverses activitats que proposi.

Activitats a realitzar durant el cercle

Seguint la proposta del manual de Belinda Hopkins *Temps de cercle i reunions en cercle* (2017) podem distingir diferents parts, per les quals proposa una selecció aleatòria utilitzant un dau (annex 3). Demuestra així que la mateixa preparació del cercle es pot prendre com un joc en si mateix. Amb aquest fer, Hopkins resta importància a l'activitat per donar més pes a la participació en ella, independentment de la selecció de cada fase.

Les activitats que convida a realitzar Hopkins es detallen a continuació, en la taula 2.

Taula 2: ACTIVITATS A REALITZAR DURANT EL CERCLE

ACTIVITATS A REALITZAR DURANT EL CERCLE	
Presentació del testimoni	Presentem el testimoni que havíem seleccionat en les activitats de la fase prèvia, que pot variar en cada nova sessió que realitzem, segons la temàtica que tractem. ¹¹

⁹ En aquesta etapa prèvia, en Jean Schmitz diferencia, la fase de discerniment, on decideix quin tipus de situació vol afrontar (com podria ser la problemàtica a la qual s'enfronten els alumnes del grup que volem tractar) i la fase de preparació prèvia al cercle, on estableix els objectius concrets per afrontar la situació, les solucions, però també és en aquesta fase on concretarà com durà a terme el cercle tant en el que fa referència a l'ambient que vol generar com a les preguntes que farà en cada ronda o les activitats que proposarà.

¹⁰ Les normes, encara que presentades pel facilitador, han de ser consensuades i acceptades pels participants si volem que el cercle tingui una funció completament integradora. Aquestes normes consensuades, per tant, es compliran més fàcilment, però també podran cobrir les necessitats de cadascun dels seus participants i evitarem conductes indesitjables. Tal com ho planteja Marshall Rosenberg en la seva proposta sobre Comunicació No Violenta: "la violència reflecteix les necessitats no cobertes"(Rosenberg, 2000).

¹¹ En aquesta presentació, si es tracta del primer cercle que fem amb el grup hauréem de presentar prèviament el funcionament i les normes del cercle, així com presentar-nos com a facilitadors.

Ronda d'entrada	Podem fer una pregunta inicial que permeti expressar algun aspecte personal de cada un dels participants o com a presentació, és a dir, una ronda "per trencar el gel", com també és coneguda. ¹²
Joc de mescla	La següent passa del cercle de diàleg que proposa Belinda Hopkins és l'activitat de mescla dels integrants del grup, per tal de flexibilitzar les relacions entre ells, de manera divertida. ¹³
Activitat principal	Segons quin sigui l'objectiu seleccionat per a la sessió, podem optar per diferents propostes d'activitats. Belinda Hopkins proposa seleccionar aleatòriament entre una sèrie d'activitats que detallo a l'annex 4.
Reflexió	Belinda Hopkins no considera la reflexió pròpiament una fase, però sí que en la majoria d'activitats principals es treballa la reflexió sobre l'activitat realitzada per la qual cosa considero que és interessant tenir en compte aquesta part de l'activitat principal com una fase addicional dins el procés del cercle de diàleg.
Joc energitzant	Amb aquesta activitat el que es pretén és premiar o motivar els alumnes amb un exercici que suposi un repte divertit per tal de preparar el tancament del Cercle i reforçar vincles entre els companys. ¹⁴
Ronda de sortida	Per acabar amb el cercle és molt important que el grup aprengui a extreure conclusions del que ha après de la sessió. Podem proposar una pregunta per fer una ronda o acabar una frase incompleta del tipus "Una cosa que m'enduc de la sessió d'avui és..." o "Què he après en aquesta sessió?" o "Què és el que més m'ha agradat de la sessió?"

Font: Elaboració pròpia

¹² Com menys relacionats estiguin els participants, més interessant serà la ronda inicial per augmentar la vinculació entre ells, o almenys hauria de servir per descobrir alguna cosa que els altres no coneguin, alguna cosa que permeti veure's uns als altres amb altres ulls.

¹³ A l'hora de realitzar els canvis de lloc, és important que quedin clares les normes per evitar situacions conflictives. També és important que els hi expliquem com han d'ordenar-se o numerar-se... i que ho facin per si mateixos sense haver d'assenyalar ningú, han d'entendre que són elements actius i no passius del joc.

¹⁴ Aquest tipus d'activitat es pot entendre més com un joc i per tant és possible que la seleccionem de forma totalment aleatòria independentment del que s'hagi treballat a la sessió. A l'annex 5 comento algunes de les propostes que ha seleccionat Belinda Hopkins de manuals de Mediació del Regne Unit com "Playing with Fire" o "Mediation Works, the Alternatives to Violence programme and LEAP's"..

2. DESENVOLUPAMENT DE LA PROPOSTA: CERCLES DE DIÀLEG EN FORMACIÓ PROFESSIONAL BÀSICA

Com a professora en pràctiques al centre IES Sa Blanca Dona, en graus de Formació Professional, he tingut l'oportunitat de conèixer de prop la problemàtica existent als grups de Formació Professional Bàsica. L'alumnat dels quals es caracteritza per formar un grup heterogeni, amb unes mancances importants en l'àmbit personal i educatiu, amb tendència al fracàs escolar.

Gràcies al màster de Professorat, he pogut conèixer un gran ventall d'eines i conceptes, que m'ha permès obrir els meus horitzons. Les pràctiques restauratives m'han cridat l'atenció per l'aplicabilitat que tenen en diversos àmbits, no només en l'educació.

Per tant, quan vaig pensar a trobar alguna proposta que aportés algun benefici, no vaig dubtar que calia revisar el funcionament de la Formació Professional Bàsica, i vaig trobar en els cercles de diàleg una solució viable per combatre el fracàs escolar.

2.1. On és la innovació de l'ús dels cercles de diàleg?

Encara que la innovació se sol relacionar amb l'ús de les noves tecnologies, no podem oblidar que existeixen altres factors a considerar. En aquest projecte, per exemple, la innovació se centra en l'enfocament del procediment de l'aprenentatge: la interacció entre professorat i alumnat i també la complicitat entre els mateixos alumnes, conformen un ambient integrador

propici a l'aprenentatge on l'alumnat esdevingui l'element actiu sense cap mena de dubte.

Amb aquesta proposta vull destacar que la participació efectiva de l'alumnat en l'aprenentatge esdevé doncs una peça clau imprescindible, demostrant que qualsevol innovació necessita la implicació de l'alumnat per ser exitosa.

Com defensa Mònica Albertí en un article l'any 2017, "innovar l'escola és humanitzar-la" i especifica: "De la mateixa manera que desenvolupem metodologies, estratègies i sistemes d'avaluació innovadors i actualitzats, ens sembla adient plantejar la necessitat de garantir que aquestes –les metodologies– incorporin elements clau per a cohesionar grups, per treballar la resolució i l'autogestió dels conflictes i per al desenvolupament de la persona, i anar més enllà de la mediació i de les mesures educatives correctores que els centres apliquen"

Per tant aquesta proposta podria suposar canvis no només en el PAT (per la seva aplicació en les actuacions tutorial i activitats complementàries) , sinó també en la programació didàctica dels mòduls, on s'haurien d'incorporar les modificacions pertinents en l'apartat corresponent als enfocaments metodològics, per tal de revisar els criteris pel disseny de les activitats i els criteris per a l'organització del temps i els espais de cada mòdul.

De fet, aquesta proposta d'aplicar l'ús dels cercles de diàleg en les sessions regulars dels mòduls reforçaria la idea d'aprenentatge significatiu,¹⁵ donat que amb la participació directa dels alumnes en la presentació dels continguts a tractar en cada sessió, aconseguim aflorar els coneixements previs i facilitem que l'alumnat relacioni per si mateix la nova informació als coneixements que ja té.

¹⁵ Ausubel (1976) defensava que la variable independent més important perquè es produeixi aprenentatge significatiu és l'estructura cognitiva de l'individu.

2.2. Com es poden assolir els objectius amb els cercles de diàleg?

Si aconseguim millorar cada un dels objectius específics plantejats, aconseguirem assolir l'objectiu final: millorar la predisposició de l'alumnat cap a l'aprenentatge amb l'ús dels cercles de diàleg.

Lluita contra el fracàs escolar

L'alumnat d'aquest nivell majoritàriament no ha pogut finalitzar els seus estudis obligatoris i tenen una oportunitat de trobar una sortida acadèmica digna. Però han de lluitar contra l'estigma, moltes vegades autoimposat per ells mateixos, que els considera inferiors a la resta dels companys que han tingut en els cursos previs de l'ESO.

Podem lluitar contra el fracàs escolar, d'una manera més efectiva si treballem l'aspecte emocional de les relacions. Si no reforcem l'autoestima dels alumnes, difícilment podrem aconseguir fomentar el seu interès cap a l'estudi.

La utilització del cercle com a element unificador és el tret més característic d'aquesta proposta. La forma del cercle permet una estructura homogènia on ningú hauria de sentir-se exclòs. Precisament en aquest perfil d'alumnat, el cercle ens servirà per aconseguir la igualtat i la inclusió que tant es troba a faltar en les aules i també permetrà que el professorat empatitzi amb l'alumnat, però mantenint cert control amb les normes del cercle.

Amb la realització dels cercles, els docents poden identificar les necessitats i els interessos dels alumnes. El coneixement dels gustos dels alumnes, de les principals dificultats que afronten en les seves experiències personals i familiars, haurien de servir als docents per dur a terme, en la mesura de les seves possibilitats, una adaptació de la matèria a les necessitats

dels adolescents. Un alumnat amb un major sentiment d'integració i motivació assolirà de manera més eficient els ensenyaments que els hi proposi el docent.

Participació i convivència

En el moment en què els alumnes es vegin tractats com a iguals amb la resta de companys i el professorat, i a mesura que avancin les sessions, la confiança i l'empatia possiblement augmentaran progressivament.

D'aquesta manera assolirem més fàcilment un altre objectiu: millorar la cohesió tant de l'alumnat com el professorat i millorar la convivència.

Adquisició de competències bàsiques

Per a justificar aquesta millora, hem de relacionar-la directament amb la millora en l'adquisició de les competències bàsiques. I és que no podem oblidar que aquestes competències bàsiques són elements d'aprenentatge imprescindibles per integrar i aplicar els coneixements de qualsevol de les matèries que es puguin donar tant en l'Educació Primària com en la Secundària (passant per la Formació Professional, especialment al nivell que presento en aquest treball: la Formació Professional Bàsica).

Hem de tenir en compte que la finalitat de les competències bàsiques és, d'una banda, adequar els processos d'aprenentatge a la societat actual i, d'altra banda, es pretén que l'alumnat sigui capaç de resoldre situacions al llarg de la seva vida.

Gràcies als cercles de diàleg les competències bàsiques es poden veure reforçades en termes generals (sense tenir en compte els continguts dels diferents mòduls que impliquen també l'adquisició de determinades competències bàsiques).

En aquestes competències, de les tres dimensions que les delimiten (coneixements, procediments i actituds) les que més podrien veure's consolidades amb els cercles són les dimensions procedimentals i actitudinals.

Per exemple, en relació amb la comunicació lingüística, els cercles afavoreixen la millora en diversos espectres del llenguatge perquè afavoreix l'escolta activa i per tant les destreses necessàries per a facilitar la capacitat de diàleg entre els individus. També permet als individus més reticents a expressar-se en públic a comunicar-se oralment amb la resta de companys. D'altra banda els cercles de diàleg promouen el component personal de la comunicació lingüística podent modificar aspectes com l'actitud, la motivació i fins i tot trets personals (poden sentir-se més segurs, reforçant la seva autoestima, empatitzar amb els companys...).

En relació amb la competència d'aprendre a aprendre, la motivació també esdevé un element primordial a l'hora d'iniciar i persistir en l'aprenentatge. I precisament un dels objectius principals dels cercles de diàleg és assolir un clima propici perquè l'individu se senti integrat i en un ambient propici per l'aprenentatge, és a dir, motivat. A més de reconèixer en els altres o en ells mateixos interessos i aspectes sobre qualsevol temàtica que es tracti al llarg de les sessions i que permetin ampliar la seva visió al respecte.

Quant a la competència social i cívica, la participació en aquests cercles pot potenciar les habilitats cíviques pel que fa a interactuar amb els altres i facilitar la resolució de conflictes mitjançant el tractament de valors com la tolerància i el respecte, empatitzant així amb les diferències dels altres (costums, creences...) Aprenent a respectar i tolerar, l'alumnat aprèn a acceptar i manifestar les expressions personals de les idees i les emocions pròpies, abastant així la competència de la consciència i expressions culturals.

I pel que fa a la competència del sentit de la iniciativa i esperit emprendedor, els cercles poden crear un ambient propici a la creativitat i la imaginació en el desenvolupament dels jocs energitzants, per exemple, o

també pel fet de reforçar l'autoestima en les sessions on es tracten temes com les qualitats especials dels individus o fomentar la innovació quan realitzem cercles per afrontar dubtes o qüestions que ens preocupin... D'altra banda també podem treballar certes qualitats dels individus com el lideratge o la col·laboració en les activitats de grup (jocs que es duguin a terme en el transcurs de les sessions).

En les competències digital i matemàtica, científica i tecnològica. Les millores es poden produir també, encara que d'una manera més indirecta, per modificacions conductuals que facilitin la concentració i l'interès de l'alumnat, o amb la pràctica habitual de jocs relacionats amb petits càlculs per exemple.

Promoure els mètodes restauratius

La disminució de la pressió sobre el professorat per la reducció dels conflictes a l'aula repercutirà positivament en les relacions que puguin tenir aquests docents amb la resta de grups o companys del centre.

I així pareixen confirmar-ho les dades recollides, com és el cas de les pràctiques restauratives documentades des dels anys setanta, als Estats Units, Canadà, Austràlia o Nova Zelanda que mostraren resultats satisfactoris en la resolució de casos concrets d'enfrontaments entre col·lectius, o resolució de delictes. En casos més recents, al segle XXI, podem trobar diversos estudis sobre escoles al llarg dels Estats Units, Canadà i Regne Unit, on es generalitza l'aplicació de pràctiques restauratives amb una finalitat més proactiva, les xifres demostren baixades importants de l'absentisme o els conflictes als centres.¹⁶ Donada aquesta relació estadística, és d'esperar que l'aplicació de cercles pugui mostrar a curt i mitjà termini una millora en les relacions i en la

¹⁶ Com és el cas de l'escola Collingwood del Regne Unit, a Hull (que va servir de model per les pràctiques restauratives al barri de Sont Gotleu al marc del Programa Comenius Regio 2011-2013) "From spring 2007 to July 2008, Collingwood's exclusions (expulsions) decreased 98 percent and punctuality improved 87 percent." Lewis, S. (2009). Improving school climate: Findings from schools implementing restorative practices. International Institute for Restorative Practices Graduate School.

convivència. Aquesta situació pot així estimular a la resta de docents d'altres grups i cicles a fer servir també les pràctiques restauratives.

2.3. Quins recursos necessita aquesta proposta per dur-se a terme?

Els elements materials que facilitarien la realització dels cercles de diàleg són qualsevol objecte que triem per utilitzar com a testimoni, així com els elements que podem trobar a cada aula habitualment: cadires, folis, bolígrafs o altres elements que necessitem per a dur a terme alguna activitat concreta (targetes, llibres, projector...). Però els elements principals imprescindibles pel desenvolupament dels cercles són els components personals: L'alumnat, el tutor i el facilitador. La intenció en aquest projecte és que les dues figures s'identifiquen amb la mateixa persona i que el paper de facilitador correspongui al tutor o el docent, segons es tracti d'un cercle de tutoria o un cercle de mòduls.

Encara que el pes del projecte recaigui sobre el tutor al marc del PAT, en la resta de mòduls proposaria un ús regular dels cercles. D'aquesta manera generalitzaríem les pràctiques restauratives proactives i potenciaríem els efectes positius esperats en l'alumnat de l'FP Bàsica.

La dificultat més immediata que haurà d'afrontar aquesta proposta és la voluntarietat: Els alumnes, encara que es troben en un nivell d'educació obligatòria, no tenen per què participar activament, encara que és el que s'espera d'ells. I quant al professorat, el plantejament dels cercles de diàleg podria trobar poca acceptació a causa del fet que obliga el professor a dur a terme activitats que requereixen certes habilitats socials i cert esforç addicional que pot sobrecarregar la pràctica docent.

2.3.1. La figura del facilitador

En la realització d'aquests cercles hem de distingir, a banda de l'alumnat, dues persones de referència en les quals recau el pes de l'activitat. Una d'elles és el tutor, o el professor de la classe, que ha de participar perquè el cercle sigui realment integrador i a més, és qui marcarà els objectius. L'altra figura és el facilitador, que és la persona que donarà les pautes i mantindrà el control de l'activitat. El tutor o professor, en la mesura de les seves capacitats i habilitats, ell mateix podria realitzar la funció de facilitador, en aquest cas, seria convenient una formació prèvia, com poden ser les que proposen pàgines oficials com Convivèxit. També des d'aquesta entitat, i des dels centres de professorat, es duen a terme cursos específics presencials o a distància. Altres opcions que es poden trobar són tallers i xerrades promogudes per diferents entitats autonòmiques (Generalitat, CAIB o l'Associació de Justícia i Pràctica Restaurativa de les Illes Balears) i fins i tot es poden sol·licitar a demanda pel mateix centre.

En qualsevol cas, el tutor pot comptar amb l'ajuda del Departament d'Orientació, on hauria de trobar un suport, tal com es desprèn del Pla d'Acció Tutorial, donat que una de les funcions del DO és facilitar els materials necessaris al tutor per organitzar les activitats que hagi de dur a terme en el marc de l'acció tutorial. En últim recurs el DO podria proposar un facilitador del mateix centre, per exemple, algun membre de la Comissió de Convivència¹⁷ o del mateix departament.¹⁸

¹⁷Possiblement des de la Comissió de Convivència del centre, com ha passat en aquest institut, IES sa Blanca Dona, en l'activitat de mindfulness on una professora amb experiència en aquesta activitat i membre d'aquesta Comissió de Convivència va decidir encarregar-se de dur a terme l'activitat. Cal destacar que entre els objectius d'aquesta Comissió de Convivència es troba el foment d'activitats que portin al diàleg, com és el cas de les pràctiques restauratives

¹⁸ En el darrer curs s'havien dut a terme activitats d'orientació durant les hores de tutories, i donat que la intenció del centre i del departament d'orientació és continuar amb aquesta activitat, podria plantejar-se que el mateix membre del departament es preparés per assumir el rol de facilitador.

El facilitador, a més de tenir certa formació i experiència en pràctiques restauratives, ha de procurar ajustar-se al perfil idoni, és a dir, mostrar interès per qualsevol de les temàtiques que es plantegin, ser pacient i tolerant per afrontar amb calma les diferents situacions que puguin sorgir al llarg de les sessions, en resum, el facilitador ha de mostrar-se com tot un exemple del que espera dels alumnes.¹⁹ També és important que el facilitador sigui capaç d'organitzar amb prou detall cada una de les sessions, tenint en compte, amb la màxima precisió possible les respostes o situacions conflictives que podrien donar-se.

Per dur a terme cercles de diàleg durant les classes de mòduls, el professorat haurà d'incorporar a la seva metodologia a les pràctiques restauratives pel que fa a l'ús dels cercles tal com mostraré en la seqüència d'un mòdul. El professorat podria necessitar reforçar el seu perfil per aquesta proposta, en la mesura de les seves capacitats personals i dels coneixements adquirits envers les pràctiques restauratives. En aquest sentit, des del Departament d'Orientació, seria convenient facilitar el material i algunes sessions, al professorat interessat a adquirir coneixements bàsics sobre pràctiques restauratives. Proposaria una activitat formativa com la descrita a l'annex 6 per tal d'estimular el professorat perquè assumeixi la seva responsabilitat i lideri les activitats amb cercles de diàleg sense necessitar l'ajuda d'un facilitador. En les sessions inicials (setembre i octubre) realitzarien algun cercle de diàleg. En sessions de reforç (gener) i tancament (juny) també farien servir cercles per compartir dubtes i experiències.

¹⁹ Que expressin els seus pensaments, amb respecte pels altres membres i que estiguin disposats a escoltar i empatitzar amb les opinions que s'expressin al llarg de les sessions. Es tracta de promoure un ambient d'optimisme on totes les respostes puguin ser acceptades amb cert sentit de l'humor (no implica riure tot el temps, també ha d'haver-hi lloc per expressar por, tristesa...) però sense ofendre ningú. Amb aquesta predisposició serà més fàcil aprendre a expressar tots els nostres sentiments en públic, i a poc a poc podrem mostrar un registre més ampli d'ells i parlar amb els companys amb llibertat i sense vergonya, o fins i tot plorar, si sentim necessitat de fer-ho.

2.3.2. La funció del tutor

El tutor, com a principal nexa entre l'alumnat i la resta de membres que participin en l'activitat (altres professors que hi participin conjuntament, així com el facilitador en cas de necessitar-ho), haurà d'especificar o modificar els guions de les sessions, si ho considera necessari. Si bé el plantejament d'aquesta proposta recull una temàtica bastant definida, en el moment d'aplicar-la haurà de patir les modificacions necessàries per adaptar-se a la situació particular de l'alumnat.²⁰ Encara que des del Departament d'Orientació, es durà a terme un seguiment del projecte i es facilitarà la formació necessària pel que fa a les pràctiques restauratives, el paper del tutor és fonamental com a element coordinador del grup.

El tutor hauria de realitzar una preavaluació i compartir la informació referent a la situació personal i curricular de l'alumnat, amb la resta del professorat. De la mateixa manera també hauria d'exposar detalladament els objectius i el programa que té previst realitzar durant les sessions de tutoria.

Aprofitant les avaluacions hauria de reservar un apartat específic en aquestes reunions on es fes el seguiment de la realització de cercles de diàleg.

També hauria de ser el tutor, l'encarregat de recollir la informació sobre els resultats obtinguts per l'ús dels cercles de diàleg, com mostraré a l'apartat d'avaluació de la proposta.

2.3.3. L'alumnat

Els darrers anys a l'IES Sa Blanca Dona, el grup d'alumnes dels grups de Formació Professional Bàsica (tant el primer com el segon curs) no han

²⁰ Per exemple, hauríem d'evitar parlar de conflictes, és a dir, realitzar cercles restauratius, fins no tenir certa experiència en la pràctica d'aquesta activitat; Sobretot si en el mateix grup coneixem que existeix algun problema d'assetjament, almenys fins que no hagin après a treballar més amb la dinàmica del cercle.

superat la quinzena d'alumnes. Encara que el nombre no és elevat, donada la variabilitat de característiques del grup, sí que és considerable. Per exemple, dos anys enrere la confecció del grup comptava amb quatre alumnes amb necessitats especials (NESE), i el darrer curs en el grup de primer hi havia un alumne amb trastorn de l'espectre de l'autisme (TEA). A més, hem de tenir en compte que, llevat d'alguna excepció, l'alumnat que es dirigeix cap a aquests cursos, presenta importants dificultats en l'aprenentatge. La majoria presenta algun tipus de desarrelament econòmic o social (provocat, per exemple, per la pertinença a una família desestructurada). La seva difícil situació social o familiar podria ser la causa de la situació personal que els ha abocat al fracàs acadèmic: alumnat amb baixa autoestima i greus dèficits en hàbits d'estudi.

2.4. Propostes de cercles de diàleg per les sessions de tutoria

Amb la meua proposta, implementaria les sessions de tutoria amb cercles de diàleg. L'objectiu principal d'aquestes sessions seria el de fomentar tant el coneixement intrínsec de l'alumnat (d'ells mateixos) com la relació entre ells. No obstant adaptaria el projecte a les temàtiques proposades per la resta de docents, en el marc del Pla d'Acció Tutorial. Aquest és el cas, per exemple del mindfulness i l'orientació. Activitats que, segons manifestacions del tutor del grup de primer de formació bàsica, han propiciat millores considerables en l'entorn de convivència i en el progrés acadèmic de l'alumnat al curs passat.

Al llarg d'aquestes sessions de tutoria, però especialment al començament del curs, seria recomanable l'assistència a alguna d'aquestes sessions del professorat, sempre que el seu horari lectiu ho permeti. Tindran així l'oportunitat de millorar el coneixement del grup i d'ampliar la seva experiència en aquestes pràctiques.

S'ha de tenir present que tot allò que es parli dins el cercle, no s'ha d'utilitzar fora d'ell. En aquest aspecte és important que tots els participants ho tinguin clar, i es vagin obrint a poc a poc, al llarg de les sessions, a mesura que se sentin còmodes i acollits pels altres participants. També és important que es tingui en compte que la temàtica inicialment ha de tractar temes el menys íntims possibles, d'aquesta manera evitarem situacions on l'existència d'algun conflicte preexistent pugui accentuar-se per informació obtinguda durant les sessions.

2.4.1. Temàtica i planificació dels cercles en sessions de tutoria

Prenent com a punt de partida l'escala de provenció de Cascón (2001), Caireta (2013) defineix molt bé el camí a seguir per millorar la convivència a les aules: "Per aconseguir un bon clima de convivència cal vetllar perquè totes les persones se sentin acollides i integrades. Això vol dir donar resposta a dues necessitats bàsiques per a qualsevol persona: la sensació de pertinença al grup, des del respecte a la identitat pròpia. Dit d'una altra manera, sentir que el grup ens acull i accepta tal com som."

La metodologia dels cercles es pot aplicar a diverses situacions i poden versar sobre temes molt diversos. En el cas d'aquesta proposta, orientada a l'objectiu final de millorar la convivència, he considerat primordial tractar els cercles mantenint un ordre que ens durà, des dels primers contactes i coneixement dels nostres companys i de nosaltres mateixos (fomentant l'autoestima) passant per apreciar la feina d'equip (consolidant el respecte) fins a assolir la cohesió de grup i millora del clima d'aula que cerquem (la bona convivència). Al llarg del curs també es podran proposar temes complementaris que puguin ajudar als alumnes a superar les dificultats de la vida que han

d'afrontar amb optimisme si volen aprendre a créixer i dirigir els seus passos enfront d'un entorn que canvia regularment.

Autoestima

Podem treballar el concepte de l'autoestima treballant sobre conceptes com l'acceptació, l'autenticitat, la positivitat o el reconeixement. Hem de procurar generar en ells alguna emoció, mitjançant una frase, imatge o acte que no els deixi indiferents. (Guillén, 2017). També l'alternança d'activitats dins el cercle pot provocar les ruptures necessàries per mantenir l'atenció de l'alumnat al llarg de la sessió.

Només així i amb bones experiències aconseguirem generar expectatives en l'alumnat perquè vulguin tornar a repetir els cercles.

Respecte

Als cercles, s'han de respectar les normes de l'activitat per tal que l'experiència sigui fructífera, però també, a mesura que augmenten els vincles i els coneixements dels altres, el respecte cobra importància en les relacions. Sense aquest sentiment no és possible atènyer un bon nivell de convivència. Cadascú té la seva personalitat, unes qualitats, unes preferències i unes opinions pròpies. El fet que no coincideixin amb les dels altres pot suposar en un primer moment un enfrontament, però amb el cercle podem aprendre a acceptar les diferències, a entendre que cadascú té una visió del món que ens envolta, i també podem aprendre a trobar solucions que conformin a tots.

És especialment important haver treballat amb el respecte abans d'afrontar reptes que puguin suposar l'expressió d'opinions bastant oposades. Però també seria interessant donar preferència al tractament del respecte si

considerem que existeixen necessitats de gestionar la vergonya en els participants.²¹

En relació amb aquesta temàtica en altres sessions podem treballar sobre conceptes relacionats: la tolerància, l'afecte, la confiança o la pau.

Cooperació

L'alumnat que integra l'FP Bàsica no presenta relacions estretes entre ells, altrament tenen tendències a relacionar-se poc amb els altres, per exemple per ser repetidors i haver canviat freqüentment de grups de classe. El fet d'aconseguir que es coneguin millor pot afavorir la interrelació amb els companys, però en qualsevol cas, considero important treballar aspectes com la pertinença a la comunitat, la connexió i la celebració, per reforçar els lligams i afavorir el clima d'aula.

Planificació de les sessions

Les tutories es realitzen setmanalment i durant la realització d'elles en els darrers cursos s'han estat realitzant sessions de mindfulness i orientació (activitat a la qual es refereixen fent servir el terme anglès, coaching) que han donat bons resultats. El perfil de l'alumnat es caracteritza per tenir pocs hàbits d'estudi per la qual cosa les activitats de caràcter pràctic són molt ben acceptades. És per tant, molt important aconseguir que els alumnes rebin aquesta activitat amb acceptació i il·lusió.²² En qualsevol activitat la no assistència perjudica principalment a l'alumnat que falta. Però pel que fa als cercles, també el grup en general es pot veure perjudicat perquè aquesta

²¹ La brúixola de la vergonya de Nathanson (1992) mostra com la vergonya mal gestionada ens aboca a un comportament d'aïllament, de negació o d'atac als altres o a un mateix. Amb les pràctiques restauratives podem afavorir un ambient on expressem els nostres sentiments i alleugerem els efectes negatius que la vergonya implica.

²² En aquests nivells escolars l'absentisme escolar es produeix de manera habitual, sobretot a mesura que avança el curs, pel cansament i desgast de l'alumne (conseqüència en gran part del perfil d'alumne que he comentat abans, desmotivats i amb pocs hàbits d'estudi),

activitat esdevindrà una experiència més enriquidora com més alumnes participin. Així que hem de procurar que la participació de l'alumnat sigui la més completa possible: que tothom hi estigui present i que tothom participi de bon grat.²³

En funció de la relació que es pugui donar amb el professor o tutor i l'alumnat, es podria considerar preparar cercles alternatius on la temàtica i els jocs els prepararessin els alumnes, sempre que mantinguessin les normes bàsiques de comportament ja establertes per l'activitat. També es podria proposar que triessin una activitat per realitzar fora del centre i sobre la qual parlàriem en alguna sessió per establir les normes i els beneficis i així extreure conclusions i compromisos per justificar la seva realització i que la direcció del centre ens permeti realitzar-la.²⁴

Durant el primer trimestre tractaríem almenys dues sessions sobre cada temàtica de les proposades: Dues sobre autoestima (o similars), dues sobre respecte (o similars) i dues sobre cooperació.

La resta de trimestres, es poden dedicar a tractar temes que els mateixos alumnes proposin, o que el tutor consideri que s'hagin de tractar.²⁵ En l'annex 7 proposo un quadrant amb sessions de les diferents temàtiques

²³ La voluntarietat és una característica imprescindible perquè d'aquesta manera la participació de l'alumne és plena.

²⁴ La proposta de realització de cercles durant les sessions de tutories podria compaginar-se amb altres activitats i propostes que es considerin rellevants per algun motiu, però almenys els cercles haurien de tenir una continuïtat quinzenal. La intenció de les diferents sessions és tractar de fomentar el coneixement dels alumnes en relació amb les seves característiques, capacitats i sentiments, de manera que siguin capaços de trobar-se a si mateixos o almenys que siguin capaços de trobar una relació de grup que els faci sentir que formen part d'una societat, d'un grup, d'una comunitat...de manera que puguin llevar-se l'etiqueta d'exclusió que solen tenir.

²⁵ Per exemple si detecta violència en les relacions entre els alumnes, o si existeixen alumnes NESE i considera que seria interessant parlar d'acceptació, de diversitat o d'integració(...). En cas que no hi hagi cap aspecte determinat, també es pot aprofitar per parlar sobre temàtica relacionada amb qualsevol mòdul en la que hi hagi hagut alguna queixa, i si no podria continuar en la línia dels tres referents inicials, reforçant o aprofundint sobre el que consideri més necessari al grup (autoestima, o respecte o cooperació).

proposades, alternant amb activitats que ja s'estaven desenvolupant al centre amb èxit.

2.4.2. El cercle de diàleg i la seva estructura

Partint de les pràctiques restauratives, el cercle restauratiu és un element utilitzat tant per resoldre un conflicte com per prevenir-lo. Per distingir clarament l'ús del cercle en la meua proposta vaig decidir utilitzar el terme habitualment usat de "cercle de diàleg", amb la intenció de treballar el vessant preventiu.

Aquest enfocament proactiu és el que necessitem per cohesionar el grup i promoure les relacions entre els alumnes i també amb els professors.

Dels dos models habituals de cercles que es fan servir per als cercles de diàleg: seqüencials i no seqüencials, per les sessions tutorialis el format que considero més adequat és el seqüencial.

Els cercles seqüencials obliguen a respondre a tot l'alumnat, però aquesta obligació s'ha d'interpretar com a norma i com a dret, no estrictament com obligació.²⁶ El més probable és que fins i tot els més tímids, arribi un moment en què parlin. En aquest cas, el facilitador ha de procurar modificar les preguntes per tal que la resposta sigui prou evident i faciliti i estimuli així la participació dels alumnes amb més dificultat per l'oratória.

Els cercles no seqüencials serien més útils per treballar la matèria dels mòduls, especialment per iniciar alguna unitat nova i tractar d'identificar els coneixements previs o els interessos de la matèria, i d'aquesta manera, amb

²⁶ Per exemple, si no vol participar es pot quedar observant fora del cercle. I encara que estigui participant en el cercle, no està obligat a parlar si no vol, però és molt important que tingui dret a fer-ho, i això es veu clarament expressat amb els cercles seqüencials, on un membre darrere l'altre de manera ordenada tenen la possibilitat de respondre a la pregunta que s'hagi plantejat.

una pregunta de resposta oberta i voluntària evitar que algun alumne es pugui sentir malament per no tenir cap coneixement previ sobre qualsevol tema.

La presentació del cercle als alumnes

La persona que fa el paper de facilitador (segurament serà el tutor) explica als participants en què consisteix el cercle de diàleg. És molt important que es respectin i compleixin unes normes mínimes perquè l'activitat sigui la més profitosa possible. Els alumnes han d'assumir el compromís de seguir aquestes normes, així com de complir els acords que en ell es pactin al final de les sessions.

En la majoria dels cercles dediquem una ronda final a l'obtenció de conclusions, però en funció de la temàtica tractada, aquestes conclusions poden transformar-se en propostes de millora, i és aquí on és interessant que la voluntarietat de participació sigui la més sincera possible, perquè amb més seguretat un alumne voluntari, acceptarà de bon grau el repte de millora que es proposi.²⁷

Per acabar aquest punt, no podem oblidar que les famílies estaran informades de la realització d'aquest tipus d'activitat, i fins i tot es podria plantejar algun cercle amb elles.

Les normes del Cercle

Tenint en compte la voluntarietat de l'activitat, es fa necessari l'acceptació per tots de les normes que han de regular l'activitat. En la mesura que sigui possible, aquestes normes han de ser revisades i modificades, si cal, pels participants. En funció de la maduresa i iniciativa de l'alumnat, el facilitador

²⁷ Aquesta proposta de millora, haurà de ser individual, això no obstant, si el facilitador la troba molt positiva, podria fomentar que d'altres també l'assumeixin com a seva i es comprometin també a dur-la a terme.

formularà directament les normes i simplement revisarà amb ells si les han entès i si fa falta eliminar o afegir alguna altra. Si ho veu possible, permetrà que ells decideixin directament i escriguin les normes, però amb el seu guiatge.²⁸

A més de totes les normes que es puguin recollir i acordar per les sessions, existeixen unes altres normes implícites que relacionaria amb les funcions del facilitador i estan directament relacionades amb les pràctiques restauratives: les expressions afectives.

El llenguatge que utilitzi el facilitador ha d'inspirar-se en l'expressió assertiva, evitant culpabilitzar als altres, i en tot cas, el rebuig ha d'estar dirigit cap a comportaments, mai cap a les persones. També ha de procurar fer servir l'expressió de sentiments per a mostrar quan un comportament no és l'adequat. I, evidentment, ha d'aprofitar qualsevol petita millora que sorgeixi, per felicitar el grup o qui ho necessiti.

El testimoni pel Cercle

Com alumnes adolescents seria interessant mostrar un testimoni que els cridi l'atenció. Inicialment proposaria un objecte de goma amb forma de cervell, perquè associïn la idea del joc amb pensament, ciència o importància (el cervell, és ràpidament reconegut com un òrgan principal de l'ésser humà). Qui el tingui en les mans podrà sentir-se més important, més protagonista.²⁹

²⁸Aquestes normes han de ser les més clares i simples possibles: bàsicament es tracta d'escoltar, respectant els comentaris dels altres, sense jutjar, ni riure's d'ells i mostrant interès. També han de saber estar callats i només parlar quan el testimoni li hagi arribat. Per demanar silenci, una bona pràctica consisteix a aixecar la mà: Amb aquest gest, el facilitador pot cridar l'atenció sense alterar-se i la resta de participants la pot aixecar per comunicar que ja està en disposició de continuar.

El facilitador haurà de donar exemple i controlar de la manera més tranquil·la i respectuosa possible al grup. Es poden afegir normes que ens ajudin a mantenir l'ordre i el respecte, a proposta dels participants. Es pot, també, proposar escriure un decàleg d'aquestes normes i fins i tot fer una ronda per comprovar si han entès com funciona el cercle i les seves normes.

²⁹ Un altre objecte interessant i alhora divertit seria un cor, també molt important (el que més) per la vida, però també, en aquest cas, el relacionaria amb els sentiments. El faria servir en la següent sessió, com identificador de l'apertura de sentiments que m'agradaria pogués fluir a mesura que avancin les sessions.

Encara que la meua proposta és promoure la reflexió i l'obertura dels sentiments, amb adolescents hem de tenir cura de com ho promovem perquè en aquesta etapa, especialment en aquest tipus d'alumnat, és habitual trobar reticències a parlar de si mateixos, per la vergonya d'obrir-se als altres i tal volta quedar exposats als altres.

Fases del Cercle

Seguint l'esquema que mostrava a l'apartat dels cercles en la introducció, a continuació afegeixo, en la taula 3, alguns comentaris a destacar de cada fase del procés.

Taula 3: ACTIVITATS DEL CERCLE EN SESSIONS DE TUTORIA

ACTIVITATS DEL CERCLE DE DIÀLEG EN LES SESSIONS DE TUTORIA	
La primera ronda o ronda d'entrada	Aquesta primera ronda ha de servir per centrar el grup en l'activitat que estigui previst tractar durant la sessió. Hauria de tractar-se de preguntes de resposta curta i fàcils de contestar, que no impliquin necessàriament un gran esforç per tal que els alumnes puguin respondre sense dificultats i s'estimuli així la seva participació.
Joc de Mescla	Amb aquesta fase del cercle, hem de procurar que els integrants del grup intercanviïn els llocs de manera que puguin parlar amb alumnes amb els quals no es relacionen habitualment. ³⁰ . Es pot repetir fins que el professor o facilitador consideri que la disposició dels alumnes ha variat respecte a la posició

³⁰ Podria ser interessant que companys que sabem que tenen problemes de convivència coincideixin en alguna activitat del cercle, però no hem de forçar cap situació, ha de fer-se a l'atzar, i només amb moltes sessions podrem aconseguir que tots es relacionin amb tots.

	inicial o respecte a altres sessions. ³¹
Activitat principal	<p>Si ens trobem enfront d'un grup massa conflictiu, es pot plantejar en la primera sessió una activitat principal que giri entorn de les necessitats del grup: identificar les necessitats del grup i com satisfer-les.</p> <p>També proposaria activitats senzilles, al principi per tal que els alumnes s'acostumin fàcilment a participar, sense dificultats.³²</p> <p>Per tant les primeres sessions faria servir simplement les frases incompletes en negatiu i positiu (una en cada ronda). O també faria un procés de cercle on puguin respondre lliurement a alguna pregunta, amb tantes rondes com sigui possible sempre que quedi informació que vulguin compartir amb la resta.</p> <p>En la mesura en què es vagin familiaritzant amb els cercles i s'acostumin a parlar entre ells, proposaria activitats més participatives com Cercles concèntrics, Piràmide o Pensa, parla i comparteix. En aquestes activitats han de prendre notes (escrites o no, en funció del que vulguin) perquè han de sintetitzar o arribar a conclusions.³³</p> <p>D'altra banda pot ser més atractiu i motivador treballar per parelles, perquè els adolescents solen tenir dificultats per expressar-se, per falta de vocabulari, pocs recursos lingüístics o simplement per vergonya i d'aquesta manera, sentint-se uns als altres, poden trobar més facilitats a l'hora d'exposar les seves idees. Així que en cas de trobar un grup més retret, tal volta seria més convenient fer servir les activitats de Cercles Concèntrics, Piràmide o Pensa, parla i comparteix, per tal d'obtenir resultats més bons.</p>
Reflexió	En el moment de finalitzar l'activitat principal i abans de passar a la següent activitat, és important fer una petita reflexió o resum de l'activitat. Es pot dur a terme una ronda

³¹ En tractar-se d'adolescents, els primers jocs de mescla procuraria que fossin el més imparcial possible, per evitar qualsevol mena de conflicte, per exemple, ordre alfabètic de cognoms, per a continuació agrupar-se per parelles.

Existeixen activitats variades que impliquen un alt nivell d'atzar, com per exemple dividir en dos grups la classe (parells i senars, dos colors, A i B...) per a continuació demanar a un dels grups que es canviïn de lloc, es moguin... amb frases tipus: "bufa el vent per tots els que tinguin una mascota...".

També podem optar per agrupar els alumnes amb algun element comú (un animal que els hi agradi, una activitat que realitzin, un element de la seva fisonomia o indumentària), o també podem ordenar els membres de la classe alfabèticament per noms o llinatges, per data de naixement, per distància del seu domicili...i a continuació agrupar-los per treballar l'activitat següent.

³² Especialment si es tracta d'un grup poc estimulat, les activitats amb cert grau de complexitat poden fer-se a mitges i perdrien la seva funcionalitat.

Si el grup pel contrari, és massa participatiu i mogut, i costa mantenir el silenci, proposaria alguna activitat en petits grups com l'imatges congelades, perquè no se sentin massa pressionats a romandre asseguts i en silenci.

³³ En qualsevol cas, el professor pot fer de secretari si considera que aniria bé per ajudar els alumnes a extreure conclusions.

	perquè cadascú expressi la seva conclusió, però si el facilitador considera que és necessari aclarir o afegir algun aspecte important també pot tancar el cercle amb un resum propi intentant recollir alguna de les idees que ha fet servir l'alumnat per concloure.
Joc energitzant	Les activitats energitzants no sempre són necessàries o no tenen cabuda, segons el temps de realització del cercle que tinguem previst. A més, la poca relació que podem trobar en el grup (donat que solen ser grups poc cohesionats) no afavoreix activitats de contacte físic, en un principi. Per tant la meua proposta parteix d'activitats energitzants de caràcter més tranquil, que sempre podrem modificar cap a d'altres més actives a mesura que el grup es mostri més obert a noves experiències. ³⁴
Ronda de sortida: Conclusió i compromís	És molt important acabar les sessions amb una ronda on puguem acomiadar-nos dels companys. Durant les sessions de tutoria, donat que els cercles de diàleg tindran una durada més llarga i tractarem temes dirigits a millorar les relacions del grup, seria encara més important que miréssim d'obtenir alguna conclusió al respecte. Amb aquestes conclusions tots podem guanyar. D'una banda els alumnes hauran pres consciència del que han après. D'altra banda el facilitador pot prendre nota del que més ha agradat als alumnes per tal de repetir o del que menys per evitar-ho en les properes sessions. ³⁵ Una altra possibilitat, sempre que la temàtica ho permeti (per exemple si hem tractat la cooperació) consistiria a acceptar un compromís de millora. Qualsevol de les opcions plantejades hauran de fer-se efectives mentre es van passant el testimoni d'un a l'altre.

Font: Elaboració pròpia

³⁴Les activitats inicials que faria servir als primers cercles s'ajustarien al tipus d'activitat de Gimnàstica, Recompte o Fizz Buzz, o fins i tot la d'1 2 3, activitats que no requereixen gaire moviment, sinó més aviat agilitat mental i es poden realitzar individualment o en parelles.

A les sessions següents el tipus de joc energitzant podria ser de tipus més participatiu i actiu, com el d'Elefants, palmeres i helicòpters, o Desfent el nus, on seria més habitual el contacte físic entre els companys, o d'altres activitats on perdre la vergonya com T'estimo, però no puc somriure (on hem de fer ganyotes al company del costat un darrere de l'altre i l'èxit és que aguantem el màxim possible de temps sense que rigui cap company) o Camina el camí (on els alumnes han de seguir les instruccions que vagi donant el facilitador, quant a què han de reflectir tristesa, por, alegria... Sentiments que serviran per comentar al final del joc amb els altres segons com s'hagin mostrat).

³⁵ En qualsevol cas, amb alumnes adolescents, en un principi evitaria fer servir finals massa personals ni íntims (la idea d'un final on tots s'acomiadin amb una abraçada el descartaria si no hi ha certa predisposició al contacte físic dins el grup). Acomiadar-se amb una frase que han de completar podria ser la més adequada, però també una bona opció seria proposar unes imatges o unes paraules entre les quals puguin triar la més adient per identificar el seu sentiment o el que han après amb les activitats del cercle.

En l'annex 8 es pot veure amb més detall com es podria dur a terme una sessió de presentació. Mentre que als annexos 9,10 i 11 explico tres propostes de cercles relacionades amb l'autoestima, el respecte i la cooperació.

2.5. Propostes de cercles de diàleg per les classes de mòduls

2.5.1. Preparació i planificació dels cercles en sessions de mòduls

La formació del professorat és necessària, així que proposaria un mínim de material i unes classes durant el mes de setembre i octubre (gener per resoldre dubtes), segons el quadre anterior de l'annex 6. A més, seria recomanable que fessin algun curs o com a mínim realitzessin algunes pràctiques de modelatge, o observació entre iguals per millorar la seva formació (participar en alguna sessió de tutoria seria una bona opció).

El professor del mòdul a l'hora de dur a terme un cercle de diàleg podria demanar ajuda per la primera o primeres sessions, fins que agafés prou seguretat per realitzar-la tot sol.³⁶

Pel que fa a les aules haurien de deixar-se les taules posicionades en forma de U per tal de mantenir fàcilment la rutina de cercles sense perdre molt de temps en desmuntar les taules amb ordinadors.

³⁶ En el cas que algun docent, a banda de la seva matèria, vulgui endinsar-se més en les relacions de convivència del grup (perquè ho consideri necessari per tractar algun tema que pensi afecta directament a la seva matèria) seria convenient coordinés la impartició de les sessions amb les diferents tutories, mantenint així certa coherència en les temàtiques que ja es venguin realitzant amb el tutor.

Per tal de promoure l'ús generalitzat dels cercles, hem de considerar les característiques de cada mòdul. Com es pot apreciar en el quadre horari (annex 12) la disposició d'hores és desigual, per tant, és probable que el temps dedicat als cercles pugui variar.

Els aspectes que hauríem de tenir en compte a l'hora de preparar la classe i el tipus de cercle a realitzar haurien de ser:

- Hores setmanals del mòdul
- Moment del dia en què s'imparteixen
- Temàtica de les unitats didàctiques

Per dur a terme un cercle de diàleg complet de manera pausada i amb una activitat principal que pot suposar més de vint minuts, necessitaríem sessions de més d'una hora. Dels sis mòduls (són cinc, però un mòdul inclou una hora d'anglès setmanal, per tant considerariem sis mòduls) només el d'anglès té una hora a la setmana³⁷, els altres mòduls tenen almenys un dia a la setmana dues hores seguides.

Com a conclusió, podríem, per tant, realitzar cercles complets almenys una hora a la setmana, on l'activitat principal girés al voltant de la unitat didàctica. Però és evident que quan més utilitzem els cercles més fàcil serà utilitzar la dinàmica, almenys per la introducció i el final de la sessió, per tal de mantenir la rutina.

Un altre aspecte a tenir en compte és el moment del dia en el qual hem de dur a terme la sessió. A primera i última hora hem de procurar realitzar sessions agradables que estimulin a l'alumnat a assistir, per tant iniciar i acabar el dia amb una sessió amb cercles de diàleg pot ser adequat. També seria una

³⁷ Per exemple, per l'anglès. Donat que el temps i l'exigència són mínims (una hora a la setmana, dins el mòdul de Comunicació i Societat) i donada que la metodologia proposada al centre pondera la practicitat i un punt de partida molt bàsic per tal de fer accessible la temàtica i evitar desmotivar els alumnes des del principi, els cercles poden ser molt útils per practicar l'oralitat de la llengua i estimular la participació de tots. Així podríem iniciar la sessió amb cercle de presentació on el docent proposi una pregunta relacionada amb la unitat a tractar. Sent les primeres sessions útils per presentar-nos, per exemple la unitat 1 Where are you from? A més de per aprofitar per conèixer aspectes personals dels companys, la ronda d'entrada també pot servir perquè el docent apreciï els coneixements previs per aquella matèria.

bona opció introduir el cercle a partir d'una cançó o document audiovisual, per iniciar, a continuació, la ronda d'entrada del cercle.

Quant a la temàtica, hem de tenir en compte que existeixen activitats que han de dur-se a terme irremeiablement de forma individual, com és el cas del Tractament informàtic de dades, o l'expressió escrita, però es podria incloure en un cercle de diàleg perquè duríem a terme l'activitat individual com a activitat principal del cercle per després continuar amb la reflexió i ronda de sortida, comentant de manera conjunta les tasques executades. En qualsevol cas, en la majoria de mòduls es proposa el treball en equip, per la qual cosa no hauria de ser cap inconvenient el fet d'acomplir tasques conjuntes amb els companys.

2.5.2. Temàtica i suggerències per cercles de diàleg en sessions de mòduls

Els cercles a realitzar poden dur-se a terme de manera completa seguint l'estructura proposada de Belinda Hopkins (ronda d'entrada, joc, activitat principal...) o parcialment, és a dir, fent servir les normes bàsiques: seure en cercle i amb un cert ordre participar en la conversa de manera ordenada i respectuosa durant qualsevol activitat que així vulgui dur a terme el docent.

Existeix un ampli ventall de possibilitats de realitzar un cercle de diàleg, algunes són: introduir una temàtica o una nova unitat, indagació de coneixements previs de l'alumnat, cercle al final de la classe per parlar del que han après i saber si tenen dubtes o per qualsevol altra activitat que el docent trobi adient.

Hem de tenir en compte que per l'assoliment de les competències bàsiques que recullen les programacions dels diferents mòduls es parteix d'un enfocament dels continguts eminentment pràctics i partint d'un nivell bàsic. A més s'han de propiciar les explicacions breus i fomentar la participació de

l'alumnat, fins i tot en la selecció de temàtiques a tractar, per evitar que els joves es dispersin (tal com recull la programació del mòdul Comunicació i Societat). També la metodologia, especialment dels mòduls enfocats a l'activitat professional (Marxandatge i Emmagatzematge) recull la necessitat de que l'alumne esdevingui un element actiu (que prengui consciència de la importància d'aprendre a aprendre) i també que sigui capaç de fer treballs tant individualment com de manera grupal (treballar en equip i cooperar).

Els cercles, per tant, no suposen, més al contrari, cap incompatibilitat amb la metodologia inicial dels mòduls. A més, els cercles contribueixen, com he comentat en altre apartat, a l'assoliment de les competències bàsiques.

A continuació incorpore una sèrie de recomanacions per a cada fase del cercle (en la taula 4) amb un temps estimat perquè qualsevol docent pugui preparar el seu cercle.

Taula 4: PROPOSTA D'ACTIVITATS PER CADA FASE DEL CERCLE

FASE DEL CERCLE	PROPOSTES	TEMPS APROXIMAT (minuts)³⁸
RONDA D'ENTRADA	Mostrar una imatge, text, vídeo o simplement una pregunta per identificar quins coneixements previs té l'alumnat. Aprofitar les primeres sessions per recordar el nostre nom al grup a l'hora de contestar les preguntes	10
JOC DE MESCLA	Agrupar l'alumnat procurant no coincidir amb altres dies de manera reiterada. És possible realitzar el joc repetidament fins a aconseguir una distribució acceptable.	5
ACTIVITAT PRINCIPAL	Es pot aprofitar aquest moment per executar l'activitat de pràctica amb l'ordinador o en paper, individual o grupal perquè aprenguin a treballar en equip.	15-30
REFLEXIÓ	Compartir el que han après ajuda a adquirir	10-15

³⁸ Grup inferior a quinze persones.

	coneixements i aprendre dels altres.	
JOC ENERGITZANT	Si l'activitat principal ha estat densa, millor una activitat més moguda. Però també és interessant per repassar conceptes (comptar en anglès, l'abecedari, preposicions...).	5
RONDA DE SORTIDA	Conèixer el que més ha agradat i el que menys pot servir per millorar els pròxims cercles. També es pot proposar algunes opcions perquè entre tots es decideixi la pròxima sessió. També es podria suggerir que cada alumne dugués el testimoni que consideri més adequat per la temàtica programada següent. ³⁹	5

Font: Elaboració pròpia.

Per concretar els exemples anteriors, en les taules 5,6,i 7, apareixen algunes activitats més específiques per algunes fases i mòduls del grau bàsic de serveis comercials.

Taula 5: PROPOSTES D'ACTIVITATS PER LA RONDA D'ENTRADA

RONDA D'ENTRADA	
CIÈNCIES APLICADES	Presentar-se i proposar un plat de menjar favorit. ⁴⁰
COMUNICACIÓ I SOCIETAT	Opinió de llibre de lectura ⁴¹ També una presentació acompanyant el nom amb un adjectiu que comenci amb la mateixa lletra del nom. ⁴²
ANGLÈS	Ajudar-se de paraules o frases en anglès per

³⁹ A més podrien suggerir als altres docents que han decidit dur un testimoni cada dia per totes les matèries. D'aquesta manera la implicació entre alumnat i professorat serà creixent.

⁴⁰ Amb aquesta proposta iniciariem la temàtica de la nutrició intentant afegir el seu plat favorit com a part d'un menú setmanal que elaboraran en l'activitat principal buscant la informació dins una selecció de pàgines que el docent proposarà.

⁴¹ Quan proposem una lectura, els avisem que farem una ronda el pròxim dia per saber què és el que més els hi ha agradat. Així fomentem la lectura com a font de plaer (segons es recull a l'enfocament metodològic de la programació)

⁴² Per aprendre a distingir noms, d'adjectius, de verbs...cada dia podem proposar frases que combinin amb les inicials del nostre nom. A continuació podem realitzar una activitat principal amb la mateixa temàtica

	respondre. ⁴³
OPERACIONS D'EMMAGATZEMATGE	Veure annex 13
TÈCNiques DE MARXANDATGE	Recordar algun concepte nou après en la sessió anterior. ⁴⁴
TRACTAMENT INFORMÀTIC DE DADES	Presentar-se i comentar què és el que li agradaria saber fer amb l'ordinador.

Font: Elaboració pròpia

Taula 6: PROPOSTES D'ACTIVITATS PER L'ACTIVITAT PRINCIPAL

ACTIVITAT PRINCIPAL	
CIÈNCIES APLICADES	En grups de dues o tres persones elaborar un menú setmanal saludable. ⁴⁵
COMUNICACIÓ I SOCIETAT	En parelles preparar llista d'adjectius i noms i els seus antònims. Després crear una llista conjunta amb la resta de la classe. ⁴⁶
ANGLÈS	Escollar una cançó en anglès d'algun grup actual. Trobar algun element de la cançó que agradi als dos i explicar-lo als altres a la ronda de reflexió. ⁴⁷
OPERACIONS D'EMMAGATZEMATGE	Veure annex 13
TÈCNiques DE MARXANDATGE	Realitzar una disposició de productes en el lineal en grups de quatre amb les dades facilitades pel professor. En la reflexió cadascú explicarà com han dut a terme la tasca (coordinació) i quina cosa positiva ha après.

⁴³ Podem escriure a la pissarra o en cartolines les possibles respostes en anglès a la pregunta proposada. Cada alumne al seu torn, agafarà la resposta que consideri i la llegirà en veu alta. Així facilitarem la participació independentment del nivell inicial de cada alumne.

⁴⁴ Per exemple, una pregunta tipus: Pots dir alguna mesura de prevenció de riscos laborals que vàrem conèixer en la sessió anterior?

⁴⁵ Hauran de cooperar per finalment presentar només un menú de tota la classe, seguint el joc de la piràmide proposat per Belinda Hopkins i amb limitació de temps perquè aprenguin a treballar en equip per aconseguir acabar abans que s'esgoti el temps.

⁴⁶ Es pot seguir el procediment dels cercles concèntrics, on anatem fora del cercle els que ens aporten els companys i que no teníem apuntats. També és una bona manera de conèixer sinònims.

⁴⁷ Amb una estructura que proposarà el docent, com per exemple: He is Juan. He likes playing football and he doesn't like school.

TRACTAMENT INFORMÀTIC DE DADES	En grups de quatre hauran d'inventar una notícia, adjuntant un titular, una imatge i un text al voltant de la imatge, així com altres elements que considerin. En el moment de reflexió cadascú dirà què ha après dels altres companys
---------------------------------------	---

Font: Elaboració pròpia

Taula 7: PROPOSTES D'ACTIVITATS PELS JOCS DE MESCLA O ENERGITZANTS

JOCS DE MESCLA / ENERGITZANTS⁴⁸	
CIÈNCIES APLICADES	Repartir targetes amb noms d'èssers vius i alguna característica que els representi per fer parelles. ⁴⁹ JOC DE MESCLA
COMUNICACIÓ I SOCIETAT	Repartir targetes amb dades històriques i els fets històrics corresponents per fer parelles d'alumnes. JOC DE MESCLA
ANGLÈS	Comptar en anglès. Si algú s'equivoca, tornen a començar fins a completar almenys tres rondes. JOC ENERGITZANT
OPERACIONS D'EMMAGATZEMATGE	Veure annex 13
TÈCNiques DE MARXANDATGE	Repartir targetes amb procediments d'empaquetatge i objectes que es poden empaquetar. I fer parelles. JOC DE MESCLA
TRACTAMENT INFORMÀTIC DE DADES	Un a un enumerar un element perifèric d'un ordinador sense repetir-ne cap intentant fer dues rondes. JOC ENERGITZANT

Font: Elaboració pròpia.

2.6. Avaluació de la proposta

De la mateixa manera que dins el Pla d'acció tutorial es contempla i es planifica l'avaluació de les propostes de tutoria, els cercles de diàleg realitzats

⁴⁸ Els jocs no han d'estar necessàriament vinculats a l'activitat principal, això són alguns exemples relacionats amb els mòduls

⁴⁹ Es reparteixen les targetes i cadascú llegeix el que posa. Quan han llegit tots es fa una segona ronda per preguntar que diguin el nom del company que té la parella.

haurien de tenir un seguiment específic dins aquesta avaluació, com indicava a l'annex 6 anterior.

Avaluació inicial

Inicialment, com a tutor (amb el suport del DO) realitzaria entrevistes individuals a principi de curs per conèixer la situació inicial de l'alumnat.⁵⁰ Aquestes entrevistes haurien de fer-se també amb les famílies per obtenir el màxim d'informació possible, amb relació a qualsevol problemàtica o dificultat que pugui tenir tant en l'àmbit personal, com familiar. A més d'aquesta informació individual també seria important observar al grup durant un període de temps per tal de realitzar una valoració, pel que fa a l'actitud i les relacions de l'alumnat i el professorat, tal com és el procediment habitual en l'avaluació inicial.

Així com faria amb l'alumnat, el tutor (amb la supervisió del Departament d'Orientació), hauria d'avaluar la situació inicial quant a la utilització i coneixement dels cercles de diàleg a l'aula. Aquesta avaluació la duria a terme amb la participació de la resta de professorat a qui proporcionaria una enquesta inicial com la de l'annex 14. La informació recollida serviria també per a la preparació de la sessió de formació inicial en pràctiques restauratives que rebria el professorat.

Seguiment i avaluació

La informació obtinguda en la preavaluació serviria com a referència per a valorar si hi ha hagut una millora quant a l'augment d'ús dels cercles, així com per conèixer el nivell de satisfacció del professorat, contrastant la informació

⁵⁰ També cal considerar tota aquella informació que puguin aportar des del DO o des d'altres centres, referent a anteriors avaluacions curriculars, capacitats cognitives i aprenentatge o altres característiques o necessitats específiques de cada alumne.

inicial amb la recollida trimestralment, prèviament a la reunió d'avaluació del trimestre (qüestionaris de seguiment com el de l'annex 15).

La percepció del professorat, quant a les millores en participació, cooperació i resultats acadèmics, poden ajudar a valorar l'acompliment dels objectius específics de la meua proposta. Però per facilitar una correcta avaluació del trimestre, el professorat no pot mantenir-se indiferent a les opinions i reaccions de l'alumnat. Per aquest motiu el professorat hauria d'aprofitar la informació immediata que pot extreure de les experiències diàries, recollint-les en l'annex 16 (on podria anotar tota reflexió que faci l'alumnat i que volgués considerar per pròximes sessions).

A més per cada avaluació trimestral el tutor podria realitzar enquestes a l'alumnat com les de l'annex 17 on d'una manera molt simple haurien de respondre a preguntes sobre si han observat millores en la convivència, en la motivació o en la millora de l'aprenentatge.⁵¹ Així podríem valorar si hem aconseguit despertar la motivació en ells per aquesta activitat.

Si, en general, la valoració de l'activitat fos positiva, seria possible que valors com cohesió, autoestima o respecte, a poc a poc es fessin patents a l'aula.

Altres mesures de valoració

La valoració sobre l'assoliment de les competències bàsiques, es pot extreure dels resultats acadèmics. Encara que, en cas de voler aprofundir en l'evolució de les competències bàsiques de l'alumnat també es poden dur a terme rúbriques com les que proposen als Quaderns de Docència Universitària

⁵¹ Amb paper o amb una enquesta de Google, haurien de contestar a algunes preguntes de forma senzilla, marcant caselles i deixant una pregunta per si volen afegir qualsevol comentari, com si es tractés d'una enquesta de qualitat. Plantejaria preguntes entorn de la pràctica dels cercles en la tutoria i els mòduls, la relació amb els companys o com s'han sentit (nerviós, avorrit, content, trist...).

de la Universitat de Barcelona anomenada *Rúbriques per a l'avaluació de competències* (Alsina, 2013).

També existeix un altre element que podem mesurar fàcilment amb els llistats del Gestib: l'assistència o l'absència.

Comparant així els resultats acadèmics, les ràtios d'aprovat i les faltes d'assistència d'un any a l'altre podem obtenir algunes conclusions.

Tots aquests elements d'avaluació, especialment les plantilles proposades, poden gestionar-se amb els nombrosos recursos en línia que ens permeten compartir dades al moment i fer un seguiment immediat, com CoRubrics

(<https://corubrics-es.tecnocentres.org/funcionamiento-corubrics-gafe>)

Avaluació dels objectius

Per concloure podem dir que és possible avaluar el compliment dels objectius, d'una manera directa i ràpida (completant, per exemple, la taula 8) comparant els resultats obtinguts amb dades similars de cursos anteriors o amb les dades obtingudes a principi de curs:

- ❑ El compliment de l'objectiu general es podria observar mitjançant les avaluacions del professorat, que indiquen si fan servir els cercles i en quina mesura (totalment o parcialment).
- ❑ També podríem mesurar l'objectiu específic de millora en el grau de cohesió del grup així com l'objectiu de participació activa en l'aprenentatge mitjançant les enquestes de l'alumnat, però també per la percepció del professorat.
- ❑ Amb la mateixa enquesta d'avaluació del professorat podem obtenir la informació sobre l'acceptació de les pràctiques restauratives per part del professorat.

- En relació amb l'objectiu específic de millora de les competències bàsiques, així com la lluita contra el fracàs escolar, hauríem de tenir en compte les avaluacions pròpies sobre l'alumnat on es recullen directament les valoracions de les competències i el percentatge d'absentisme (dades del Gestib).

Taula 8: EXEMPLE DE RECOPILOCACIÓ DE DADES DEL TUTOR

OBJECTIUS	INDICADORS ⁵²	Any anterior	Pre aval.	1 ^a aval.	2 ^a aval.	3 ^a aval.
Ús dels cercles	En sessions de tutoria	0,00 %	0,00 %			
	En sessions de mòduls	0,00 %	0,00 %			
Convivència	Nºexpulsions	x	–			
	Faltes d'assistència	x	–			
Reduir fracàs escolar	Valoració competències bàsiques	x	–			
	Suspesos (2 o més mòduls)	x	–			
Promoció de pràctiques restauratives	Professorat recomana (de l'1 al 4)	–	x			
	Agrada a l'alumnat ⁵³ (de l'1 al 4)	–	–			

Font: Elaboració pròpia

⁵² Dades obtingudes del Gestib i de les enquestes i reunions amb el professorat i l'alumnat al llarg del curs i les avaluacions. Quant a les dades sobre valoracions, el tutor anotarà valors de l'1 (molt poc) al 4 (molt), segons el que consideri de les informacions obtingudes amb els qüestionaris.

⁵³ Podem considerar la valoració de l'alumnat aplicant una rúbrica com la de l'annex 18 si les respostes dels qüestionaris són poc concretes.

En relació amb l'objectiu principal de promoure l'ús dels cercles de diàleg, el fet d'aconseguir generalitzar aquest element restauratiu en tot el grup de FPB de primer curs, es pot considerar tot un èxit, on només caldria esperar que es propagués l'any següent cap al segon curs, modificant la programació de tots els mòduls amb el suport majoritari de tot el professorat implicat.

3. CONCLUSIONS

En primer lloc voldria remarcar que els cercles de diàleg han de servir per donar veu a tots els participants, que tots puguin sentir-se escoltats i respectats. I d'aquesta manera tots se sentiran més integrats, amb més seguretat en ells mateixos i hauran après altres visions i seran més conscients del món (de la classe) que els envolta. Aquesta empatia i escolta activa són els elements bàsics per assolir dos dels objectius de la proposta: millorar les relacions personals del grup així com promoure la participació activa en les classes.

En segon lloc, crec que un alumne motivat i amb autoestima pot esdevenir una persona més activa i oberta, la qual cosa li facilitarà el desenvolupament com a persona que la societat espera d'ell. Així mateix aquesta millora personal, facilitarà la seva predisposició a aprendre i d'aquesta manera podrà millorar les seves capacitats intel·lectuals, el que en educació coneixem com a competències bàsiques: Competències comunicativa, artística, matemàtica, d'aprendre a aprendre, d'autonomia, social, en coneixement i tractament de la informació. Aconseguirem així afrontar un dels altres objectius: combatre el fracàs escolar.

En tercer lloc, com a últim objectiu específic la meua proposta vol donar a conèixer les pràctiques restauratives, prou conegudes dins l'àmbit de l'ESO i Primària, i cada vegada més utilitzades en la resolució de conflictes, però, des del punt de vista pràctic i proactiu, menys conegudes, sobretot en la Formació Professional.

Considero que des del Departament d'Orientació i des de les Comissions de Convivència dels diferents centres d'educació secundària, es poden trobar companys i professionals amb capacitats per impulsar un projecte com el que he proposat. Aconseguir implantar les pràctiques restauratives als centres només es podrà fer si el professorat s'esforça a adquirir les qualitats de la comunicació restaurativa. És aquest empoderament el que permetrà a la comunitat educativa liderar un canvi de cultura (Albertí, Boqué 2015)

D'altra banda existeixen tants de recursos i informació de fonts contrastades que qualsevol docent amb intenció d'aplicar aquesta estratègia metodològica no ha de trobar dificultats per dur-la a terme amb moltes garanties d'èxit. Fins i tot, en moments tan extraordinaris com els que hem patit recentment, amb la crisi sanitària pel COVID19, s'han dut a terme cercles de diàleg en reunions per videoconferència gràcies a plataformes com el Meet, Zoom o d'altres, on l'inconvenient de la falta de proximitat i la inexistència del llenguatge corporal ha estat àmpliament compensada per altres aspectes positius. El fet de poder parlar en grup ha evitat l'isolament social en què es trobaven moltes persones. D'altra banda la duració de les sessions ha pogut adaptar-se millor a les necessitats dels participants sense haver de comptar temps per desplaçar-se i assegurant l'assistència de molta gent que presencialment no hauria pogut participar.

Tal com afirma Carme Boqué, en el pròleg del seu últim llibre⁵⁴, hem de ser capaços de preservar la convivència humana en qualsevol modalitat

⁵⁴ Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos: 20 círculos de la palabra y una asamblea en el aula.

presencial o virtual, perquè les metodologies unidireccionals no garanteixen l'aprenentatge i els resultats milloren amb la interacció entre professorat i alumnat (Boqué, 2020). Qualsevol projecte educatiu que no consideri les relacions humanes no tindrà uns efectes profunds en el principal objectiu de l'educació que és la formació integral de les persones.

Seria molt gratificant veure la meva proposta posada en pràctica en algun centre de secundària, però encara seria més gratificant poder dur-la a terme personalment algun dia.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Albertí Cortés, M., & Boqué Torremorell, M. C. (2015). Hacia una pedagogía restaurativa: superación del modelo punitivo en el ámbito escolar.

Revista de mediación, 8(1), 36-49.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5655007>

Alsina, P., Argila Irurita, A. M., Aróztegui Trenchs, M., Badia-Miró, M., Carreras Marín, A., Colomer i Busquets, M., ... & Vila Merino, B. (2013). Rúbricas per a l'avaluació de competències. *Quaderns de docència universitària* (26). Universitat de Barcelona.

<https://www.researchgate.net/profile/Anna-Marin-4/publication/26233176>

[7_Rubriques_per_a_l%27avaluacio_de_competencies/links/004635374f](https://www.researchgate.net/publication/262331767_Rubriques_per_a_l%27avaluacio_de_competencies/links/004635374f)

[3d50b01c000000/Rubriques-per-a-lavaluacio-de-competencies.pdf](https://www.researchgate.net/publication/262331767_Rubriques_per_a_l%27avaluacio_de_competencies/links/004635374f3d50b01c000000/Rubriques-per-a-lavaluacio-de-competencies.pdf)

Arcas Pons, A. (2018). *Convivència una oportunitat*. [Màster de mediació i gestió col·laborativa de conflictes. Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya].

<https://docs.google.com/document/d/18G1-ov0LJjGYPkkeIHbokP-m3Lx2>

[atL5QgeP8yAMQss/edit](https://docs.google.com/document/d/18G1-ov0LJjGYPkkeIHbokP-m3Lx2atL5QgeP8yAMQss/edit)

Arcas Pons,A.(31 d'agost de 2019). *Entorns restauratius*. Cuidant relacions.

<https://sites.google.com/xtec.cat/cuidantrelacions/entorns-restauratius?authuser=0>

Ausubel, D., Novak, J. Y. H. H., & Hanesian, H. (1976). Significado y aprendizaje significativo. *Psicología educativa: un punto de vista cognoscitivo*, 1(2), 53-106.

<https://cmapspublic2.ihmc.us/rid=1J3D72LMF-1TF42P4-PWD/aprendizaje%20significativo.pdf>

Boqué, M.C. (2020) *Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos: 20 círculos de la palabra y una asamblea en el aula*. Madrid: Narcea.

Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. Cambridge University Press..

Caireta, M. (2013). *Educació per a la pau i la convivència en el marc escolar. Una mirada des de la formació del professorat*. Escola de cultura de pau.
<https://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/DocumentEvensDefinitiuCatala.pdf>

Cascón Soriano, P. (2001). *Educación en y para el conflicto*.

https://ddd.uab.cat/pub/estudis/2001/222234/eduenparcon_a2001iESP.pdf

Costello, B., Wachtel, T. & Wachtel, J. (2009) *The Restorative Practices Handbook for Teachers, Disciplinarians and Administrators*.
Bethlehem, PA: *International Institute for Restorative Practices*

Decret 73/2008 de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària a les Illes Balears. *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, 92 EXT, de 2 de juliol de 2008.

De Garrido-Lecca, M. (1997). Autoestima en adolescentes con bajo rendimiento escolar a través del psicodiagnóstico de Rorschach. *Revista de Psicología*, 15(2), 179-199.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4619707>

Conselleria d'Educació i Formació Professional-Departament d'Inspecció Educativa. (20 de maig de 2021). *Normativa d'Educació*. Govern de les Illes Balears. <http://die.caib.es/normativa/>

Govern de les Illes Balears .(2018). *Pla Integral de Formació Professional de les Illes Balears 2018-2021*.
<http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=3395745&coduo=944322&lang=ca>

Guillén, J. C. (2017). Cerebro y educación. *Propuestas para una escuela afectiva*, N° 10, mayo de 2017.
http://www.neuro-motion.es/mobile/pdf/Neuroeducacion_EL_PERIODICO_COMPLETO.pdf

- Guillén, J.C., Pellicer, I. & Forés, A. (15 de desembre de 2016). 5 propuesas de la neurociencia para mejorar tus clases. *Building talent-Educación y cultura*. Institut de Formació Contínua.Universitat de Barcelona. <https://www.il3.ub.edu/blog/5-propuestas-de-la-neurociencia-para-mejorar-tus-clases/>
- Hervás, A., & Rueda, I. (2018). Alteraciones de conducta en los trastornos del espectro autista. *Rev Neurol*, 66(Supl 1), S31-8. <http://www.teamenorca.org/wp-content/uploads/2020/06/Amaia-Hervas-T-EA-y-problemas-de-conducta.pdf>
- Hopkins, B. (2009). *Just care: Restorative justice approaches to working with children in public care*. Jessica Kingsley Publishers.
- Hopkins, B. (2019). *Temps de cercle i reunions en cercle*. [Arxiu Pdf].Institut per a la convivència i l'èxit escolar. https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/practiques_restauratives/
- Hopkins, B. (2011). *The restorative classroom. Using restorative approaches to foster effective learning*. London.
- Institut d'Ensenyament Secundari Sa Blanca Dona. (s.f.).*Moodle*.Govern de les Illes Balears .Recuperat el 23 de gener de 2021 de <https://aulavirtual.caib.es/c07006299/>
- Largo, Á. S., & Calvo, X. E. F. (2000). La acción tutorial en el marco docente. *Seminario Galego de Educación para la Paz*. <https://ageps.webs.uvigo.es/crasga/Accituto.pdf>

Ley 14/1970, de 4 de agosto, General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa.(1970). *Boletín Oficial Del Estado*, 187, sec. I, de 6 de agosto de 1970, páginas 12525 a 12546.

Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre, de Ordenación General del Sistema Educativo (1990). *Boletín Oficial Del Estado*, 238, sec. I, de 4 de octubre de 1990, páginas 28927 a 28942.

Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa.(2013). *Boletín Oficial Del Estado*, 295, de 10 de diciembre de 2013.

Lewis, S. (2009). Improving school climate: Findings from schools implementing restorative practices. *International Institute for Restorative Practices Graduate School*.
<https://www.iirp.edu/pdf/IIRP-Improving-School-Climate-2009.pdf>

Martínez-Agut, M. P. (2021). Análisis de la LOMLOE (Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, por la que se modifica la ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación) y su repercusión en los profesionales de la educación no formal: Equidad, inclusión, servicio a la comunidad (APS), educación para la sostenibilidad y la ciudadanía mundial. *Quaderns d'animació i educació social*, (33), 11.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7721049>

Nathanson, D. L. (1992). Shame and Pride: Affect, Sex, and the Birth of the Self, New York.

Pin Arboledas, J.R. & García-Lombardía, P. (2018). *Reflexiones sobre la Formación Profesional de Grado Medio y Superior en España*. Fundación Atresmedia, Fundación Mapfre. <https://www.ieseinsight.com/fichaMaterial.aspx?pk=62661&idi=es&buscador=2&keywords=&autores=&titulo=reflexiones+sobre+la+formaci%u00f3n+profesional+de+grado+medio+y+superior+en+Espa%u00f1a&referencia=&fPublicacionMesInf=&fPublicacionAnyoInf=&fPublicacionMesSup=&fPublicacionAnyoSup=&idiomaB=&idiomaBT=&area=&tipo=&tipoT=&deps=&publicadoPor=&catedra=>

Real Decreto 83/1996, de 26 de enero, por el que se aprueba el Reglamento Orgánico de los Institutos de Educación Secundaria (1996). *Boletín Oficial Del Estado*, 45, de 21 de febrero de 1996.

Rosenberg, M. (2000). *Comunicación no violenta*. Gran Aldea Editores.

Rul·lan Castañer, V. (2011). *Justicia y Prácticas Restaurativas Los Círculos Restaurativos y su aplicación en diversos ámbitos*. [Trabajo de tesis para optar al grado de Máster en Resolución de Conflictos y Mediación]. Fundación Universitaria Iberoamericana.

Rul·lan Castañer, V., Vila, R., & García Cunyat, A. (2018). Prácticas restaurativas y convivencia. *Revista digital de la Asociación Convives*, (21). <https://convivesenlaescuela.blogspot.com/2018/03/practicas-restaurativas-y-convivencia.html>

Schmitz, J. (2018). *Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos en el ámbito educativo*. ProgettoMondo Mlal.

https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/practiques_restauratives/

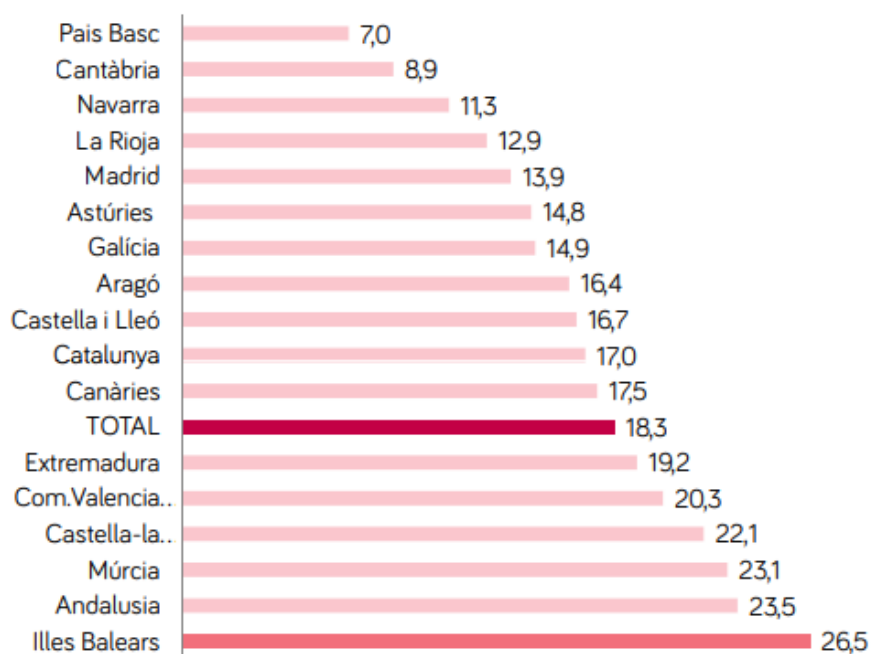
Wachtel, T. (2013). Definiendo qué es restaurativo. *Revista del Instituto Internacional de Prácticas Restaurativas*.

<https://www.iirp.edu/pdf/Defining-Restorative-Spanish.pdf>

5. ANNEXOS

Annex 1: Taxes d'abandonament escolar (2017)

Gràfic 2. Taxes d'abandonament escolar prematur per comunitat autònoma (2017)

Font: OTIB a partir de dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Annex 2: Evolució dels alumnes matriculats a FP(2010-2016)

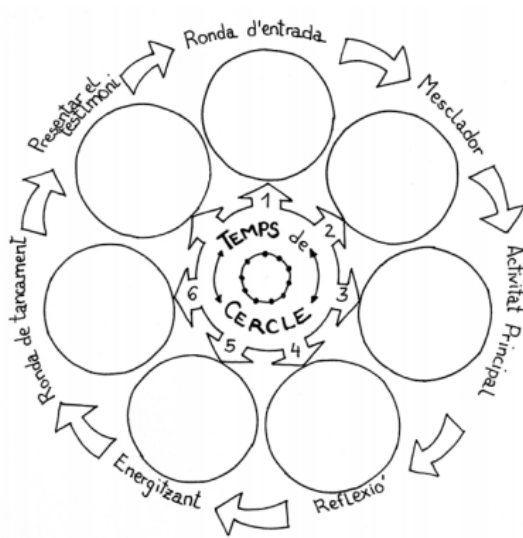
Taula 7. Evolució dels alumnes matriculats a formació professional per illes i tipus de cicle (2010-2016)

Mallorca	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
FP bàsica	0	0	0	0	721	1161	1546
FP GM	4.944	5.285	5.582	5.820	5.843	5.802	6.300
FP GS	3.128	3.312	3.677	3.922	4.215	4.259	4.805
Total	8.072	8.597	9.259	9.742	10.779	11.222	12.651
Menorca							
FP bàsica	0	0	0	0	103	160	219
FP GM	653	655	744	761	758	717	738
FP GS	330	314	285	282	272	252	291
Total	983	969	1.029	1.043	1.133	1.129	1.248
Eivissa							
FP bàsica	0	0	0	0	141	240	291
FP GM	675	568	602	661	683	606	657
FP GS	369	374	377	398	396	362	379
Total	1.044	942	979	1.059	1.220	1.208	1.327
Formentera							
FP bàsica	0	0	0	0	8	13	13
FP GM	31	18	16	14	14	10	15
FP GS	22	19	5	0	0	0	0
Total	53	37	21	14	22	23	28

Font: OTIB a partir de dades del GESTIB.

Annex 3: Proposta de Belinda Hopkins per dissenyar un cercle de diàleg

Dissenyar un cercle efectiu pot ser senzill i divertit. Segueix les sis passes següents per dissenyar-los fàcilment:

- 1ª Passa** Decidir un tema per desenvolupar.

- 2ª Passa** Concretar una pregunta per a la ronda d'entrada.

- 3ª Passa** Triar un joc de mescla per facilitar la flexibilització relacional.

- 4ª Passa** Decidir quina metodologia utilitzaràs a l'activitat principal.

- 5ª Passa** Triar una activitat energitzant.

- 6ª Passa** Concretar una pregunta per a la ronda de tancament.

Necessitaràs un dau per triar fàcilment una de les sis activitats que et proposam per a les passes 3, 4 i 5 (triar un joc de mescla, una metodologia per a l'activitat principal i una activitat energitzant).

Font: Hopkins (2019). Temps de cercle i reunions en cercle. Extret de la pàgina web Convivexit.

Annex 4: Activitats principals proposades per Belinda Hopkins

- **Negatiu contra positiu**

Aquesta activitat simplement consisteix a realitzar dues rondes on hem de completar una frase on expressem de manera positiva un sentiment amb relació al tema que tractem durant la primera ronda, i una altra ronda completant la frase amb un sentiment negatiu sobre el mateix tema: Per exemple, en la primera ronda hauríem de completar una frase com "Em sento escoltat quan..." contestant per exemple "... Quan parlo i em miren en silenci". En la segona ronda hauríem de completar una frase com "No em sento escoltat quan..." amb una resposta com per exemple "... Quan parlo i miren cap a una altra banda"

- **Cercles concèntrics**

Amb els dos grups que haurem format amb l'activitat mescladora, farem dos cercles concèntrics: el cercle interior on estaran tots els A, o els 1 (si hem ordenat cronològicament, després hem contat "1 i 2" o "A i B" de manera successiva per fer el grup dels 1 i el grup dels 2, o dels A i els B), i el cercle exterior on estaran els alumnes B o del grup 2.

Una vegada asseguts, farem que es dirigeixin cap a un membre de l'altre grup que tindran davant seu, formant parelles de diàleg un del grup A amb un del grup B.

Per torns hauran de parlar sobre un tema, primer només parlaran els de dins i quan passi un temps estipulat (1 minut, per exemple) serà el torn dels de fora.

Farem servir la pissarra per assenyalar de qui és el torn de parlar i quina és la pregunta que hem plantejat. Tots han de tenir clar quan poden i no poden parlar.

A continuació demanarem que es desplacin els de dins o fora una posició i plantejarem una nova pregunta seguint la mateixa dinàmica...I així fins que s'hagin contestat les preguntes previstes (per exemple tres o quatre preguntes de diferent complexitat, de senzilles intercalades amb de més complicades o provocadores). Per exemple: "Quin comportament esperes dels altres quan estàs parlant?", "A més de callar, com ha de ser una escolta activa?" i "Quin comportament tens tu quan els altres parlen?"

- **Piràmide**

Amb aquesta activitat es pretén que el grup aprengui més a treballar en conjunt, tant o més que les respostes que doni a la temàtica proposada. Per exemple plantejarem una possible definició a una temàtica (com pot ser l'escolta activa), i demanarem que s'ajuntin per parelles (com poden ser les que s'hagin format seguint la fase anterior del Joc de Mescla). En aquest cas, si no són un nombre parell d'alumnes, haurem d'acceptar algun grup de tres o participar com un d'ells, però sense dirigir el joc. L'únic que hem de controlar és el temps de cada secció de l'activitat.

Amb aquesta activitat el que es pretén és que defineixin el concepte presentat per parelles durant un temps de tres minuts aproximadament. Una volta passat el temps, s'hauran d'ajuntar dues parelles i unificar una definició. Per a continuació fer el mateix tantes voltes com sigui possible fins a ajuntar-se tota la classe.

El més interessant d'aquesta activitat és doncs el fet que els alumnes han d'organitzar-se i posar-se d'acord per si mateixos sense la intervenció del professor. I una vegada que han acabat l'activitat és interessant que pensin en tot el que és positiu i negatiu que han après de les negociacions que han realitzat per arribar al consens en la definició.

- **Procés de cercle**

Amb aquesta activitat seguim el cercle de diàleg més tradicional. Simplement, passem el testimoni perquè els alumnes responguin la pregunta que hem formulat. Aquest procés pot continuar de manera indefinida mentre sorgeixin idees noves amb relació a la pregunta proposada.

- **Pensa parla i comparteix**

En parelles els alumnes han de parlar sobre una qüestió plantejada i a continuació fer una ronda perquè expliquin a quines conclusions o idees principals han arribat.

També es pot intercanviar les parelles (movent-se un lloc...) tantes voltes com el temps o el tema ho permeti, i a continuació passar el testimoni per compartir les conclusions a les quals han arribat després de parlar amb diferents companys.

- **Imatges congelades**

En grups de pocs alumnes (tres o quatre alumnes perquè almenys puguin fer quatre grups) han de representar una escultura humana on quedi reflectida la idea de la temàtica proposada (temes com amistat, respecte, igualtat...). Amb aquesta activitat el més interessant (com passava a l'activitat de la Piràmide) és com han arribat al resultat final, com han gestionat l'activitat i com han arribat al producte final.

Annex 5: Activitats energitzants proposades per Belinda Hopkins

- **Elefants, palmeres i helicòpters**

Partint d'un alumne que representa la part central de la figura i amb l'ajuda dels companys d'ambos costats, expliquem com formar figures que representin respectivament un elefant, una palmera o un helicòpter. Una vegada fet anirem passejant al voltant del cercle i de manera aleatòria demanarem a algun alumne que representi la figura assenyalada. El company que no sàpiga representar la seva funció (central o dels costats) anirà al centre del cercle, en espera que un altre company falli i ocupi el seu lloc en la zona d'espera.

- **Desfent el nus**

En grups d'aproximadament deu persones, els alumnes s'ajunten formant un nou cercle i, tancant els ulls, es deixen guiar pel professor per fer un nus amb els braços i els cossos que després amb els ulls oberts han d'aconseguir desfer.

- **1,2,3**

Per parelles s'haurà de comptar 1,2,3 consecutivament cada vegada més ràpid. I a poc a poc anar substituint un número per un gest o soroll que decideixi cada parella. Cada vegada més ràpid i sense equivocar-se

- **Gimnàstica**

De l'1 al 10 hem d'enumerar parts del nostre cos on l'1 sigui el més baix possible i 10 el més alt. Per parelles hem de jugar a no equivocar-nos en preguntar un a l'altre assenyalar els números en el nostre cos.

- **Recompte**

Tot el grup, incloent-hi el professor s'ha de comptar. Comença un primer voluntari i després un per un els altres es van autonumerant (dos, tres...) de forma aleatòria i voluntària. Si dos alumnes coincideixen en el moment d'enumerar-se, s'ha de tornar a començar.

- **Fizz buzz**

Cada alumne va dient un nombre, començant per l'1, el 2 i així successivament. A la segona ronda tornem a començar però aquesta vegada hem de substituir els múltiples de 3 per la paraula "fizz", a la següent ronda passem a substituir també els múltiples de 5 per la paraula "buzz", i si és possible fem una altra on substituïm a més els múltiples de tots dos nombres dient "fizzbuzz", i continuar sense tornar a començar si ningú s'equivoca.

Annex 6: Formació i seguiment del professorat sobre l'ús de cercles de diàleg

	SETEMBRE	OCTUBRE	NOVEMBRE	DESEMBRE	GENER	FEBRER	MARÇ	ABRIL	MAIG	JUNY
Sessió formació amb Departament d'Orientació	Introducció a les PR (1) 4h	Els cercles de diàleg (2) 4h			Resolució de dubtes mitjançant un cercle de diàleg(3) 2h				Cercle de diàleg de tancament (4) 2h	
Professorat i tutor		Preavaluació (5) 2h		Avaluació (6)			Avaluació			Avaluació
Entregues material	Material bàsic PR i enquesta prèvia (7)	Propostes (8) cercles diàleg	Enquestes per l'alumnat (9)	Enquestes per professorat (10)		Enquestes per l'alumnat	Enquestes per professorat		Enquestes per l'alumnat	Enquestes per professorat

Font: Elaboració pròpia

(1) Introducció Pràctiques Restauratives:

- Objectius i característiques pràctiques restauratives.
- Pràctiques informals (escolta, declaracions afectives, diàleg restauratiu, reunió).
- Pràctiques formals (cercle de diàleg, reunió restaurativa).

(2) Proposta i pràctica de cercles de diàleg:

- Característiques dels cercles de diàleg (qualitats i dinàmiques)
- Propostes de cercles (suggeriment de temàtiques i possibles adaptacions als mòduls)
- Exemples pràctics de cercles de diàleg amb el professorat

(3) Reunió amb el Departament d'Orientació per resoldre dubtes en relació amb l'aplicació dels cercles durant les sessions de tutoria o dels mòduls. Les reunions de professorat amb el DO haurien de realitzar-se mitjançant cercles de diàleg per gaudir de l'activitat plenament.

(4) Cercle de diàleg per intercanviar opinions i realitzar les adaptacions necessàries al projecte inicial.

(5) Preavaluació on el tutor compartirà la informació prèvia sobre l'alumnat (tant de les capacitats i característiques de l'alumnat a nivell individual, com a nivell grupal) i sobre els objectius i programa de tutories que durà a terme.

(6) Reunions d'avaluació on un dels punts a avaluar sigui l'ús dels cercles.

(7) Material bàsic de pràctiques restauratives que podrà consultar-se prèviament a la sessió formativa de setembre. Com per exemple el manual de Belinda Hopkins *Pràctiques restauratives a l'aula* traduït i adaptat per M. Albertí i S. Alamillo, a disposició en la pàgina web *Convivexit*. En aquest manual es poden consultar entre d'altres, elements fonamentals com són l'ús dels principis restauratius a l'aula, el llenguatge restauratiu o les converses afectives. A més proposaria un qüestionari previ perquè el professorat mostri la seva predisposició a l'ús de les pràctiques restauratives.

(8) Propostes de cercles per facilitar i estimular l'ús dels cercles al professorat. Algunes propostes sobre temàtiques que tractar, preguntes a realitzar o jocs que practicar se poden trobar en publicacions de Belinda Hopkins com el llibre *The restorative classroom* (2011) o *Temps de cercle* (adaptat per M. Albertí) o el nou llibre de Carme Boqué : *Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de los conflictos*.

(9) Enquestes que es proposaran a l'alumnat. Aquesta enquesta la realitzarà el tutor a l'alumnat per avaluar el grau de satisfacció de l'ús de cercles en les diferents classes del grau.

(10) Enquestes que es proposaran al professorat per tal d'avaluar la utilitat dels cercles. El tutor enviarà les plantilles i arreglarà els resultats per tal de comentar-los en l'avaluació trimestral.

Annex 7: Proposta d'activitats de tutoria pel curs escolar

SETMANES	PRIMER TRIMESTRE	SEGON TRIMESTRE	TERCER TRIMESTRE
1ª	CERCLE DE PRESENTACIÓ	CERCLE MOTIVACIÓ	MINDFULNESS + CERCLE
2ª	CERCLE AUTOESTIMA	CERCLE TOLERÀNCIA	CERCLE JOCS MENTALS
3ª	CERCLE RESPECTE	MINDFULNESS + CERCLE	CERCLE ECOLOGIA
4ª	MINDFULNESS+CERCLE	CERCLE CONVIVÈNCIA AULA	COACHING+CERCLE
5ª	CERCLE COOPERACIÓ	NO ACTIVITAT	CERCLE TREBALL COOPERATIU
6ª	CERCLE AUTOESTIMA	COACHING + CERCLE	CERCLE DEPORTIVA
7ª	COACHING + CERCLE	CERCLE LLIBERTAT	MINDFULNESS + CERCLE
8ª	NO ACTIVITAT	CERCLE AUTOREGALOS	CERCLE TREBALL COOPERATIU
9ª	CERCLE AMISTAT	MINDFULNESS + CERCLE	CERCLE MEDIAMBIENTAL
10ª	MINDFULNESS+CERCLE	CERCLE DE PAU	COACHING+ CERCLE
11ª	CERCLE RESPONSABILITAT	CERCLE TREBALL COOPERATIU	CERCLE DESPEDIDA
12ª	ACTIVITAT EXTRA	ACTIVITAT PROPOSTA ALUM.	ACTIVITAT EXTRA

Font: Elaboració pròpia

Annex 8: Proposta de presentació de l'activitat als alumnes i negociació de les normes

Presentació

Breu explicació de l'activitat de forma senzilla perquè els alumnes no s'atabalin amb instruccions complexes. Un exemple seria el següent:

“Bon dia a tots, avui comencem les classes de tutories amb una activitat que tal volta, ja heu realitzat en alguna ocasió: Un ‘cercle de diàleg’”.

“Per realitzar aquesta activitat col·locarem les cadires en cercle perquè tots puguem veure'ns bé”.

“Realitzarem activitats i jocs seguint les meves instruccions i a l'hora de comentar alguna idea farem una ronda on cadascú parlarà només quan li arribi el ‘testimoni’, que és aquest objecte que tinc en la mà, i la resta haureu d'escoltar en silenci i amb atenció. Ho heu entès?”

Creació i negociació de normes

Una vegada asseguts tots en cercle, demanaré silenci per prosseguir amb l'explicació (seria convenient començar a utilitzar el mètode d'alçar la mà per demanar silenci). De cap manera hem de perdre el control.

Normalment, davant una activitat diferent, els alumnes parlaran moguts pel nerviosisme generat per la novetat; però també és més fàcil que segueixin les nostres instruccions, ja que la sorpresa ajuda a mantenir l'atenció dels alumnes en l'activitat (per mantenir aquesta atenció és necessari l'alternança

d'activitats com es proposa en la realització del cercle, que evitaran l'avorriment dels alumnes).

Només quan romanguin en silenci podré continuar amb la següent passa per explicar les normes, tal com proposo a continuació:

“Ara que ja sabeu el que és un cercle de diàleg, és important que us comprometeu a seguir unes normes perquè, només així, podrem realitzar una activitat que ens agradi a tots, jo inclòs, així que escriuré les normes a la pissarra i després farem una primera ronda perquè em digueu si us agradaria afegir alguna altra i si em convenceu l'afegirem a la llista.”

Aquestes serien les normes a escriure en la pissarra:

- **Silenci:** Per iniciar una ronda de preguntes, el professor aixecarà la mà per demanar silenci i els alumnes aixecaran també la mà per indicar que estan llestos.
- **Testimoni:** Només podem parlar quan tinguem el testimoni.
- **Torn:** El testimoni haurà de passar d'un a l'altre seguint l'ordre que indiqui el professor i sense passar de llarg a ningú.
- **Voluntari:** Si algú no sap què dir, o pensa el mateix, pot repetir les paraules d'algun company, o dir "passo". El que digui "passo" podrà parlar al final de la ronda si ja té alguna cosa a dir, però per parlar haurà d'aixecar la mà o quan li preguntí el professor.
- **Respecte:** No es podran dir paraulotes, ni insults o frases poc respectuoses, per no ofendre ningú.
- **Pacte:** El que es parla a la sessió no hauria de parlar-se fora de classe. Per exemple si algú ha comentat un aspecte privat de la seva vida, no es pot parlar d'ell amb altres persones fora de classe. El lema seria "El que es parla al Cercle, queda al Cercle!"

Puc penjar un cartell ,tal com l'exemple següent, si considero que facilitarà la comprensió de les normes, segons les característiques dels alumnes i el seu grau de maduresa.

Font: Elaboració pròpia

A continuació, faria una ronda ràpida per preguntar si han entès les normes i, si hi ha algun dubte, ho explicaria. També si veig voluntaris, és millor que ho expliquin ells per veure si efectivament o han entès.

Presentació del testimoni

Aprofito cada nova explicació, com ara la presentació del testimoni, per fer arribar el missatge de l'objectiu d'aquesta activitat. La intenció és que l'activitat sigui profitosa, però no necessàriament han de ser conscients els alumnes, en un principi vull que valorin més el bon ambient que pot generar l'activitat si juguem tots amb respecte. Proposo un comentari tal com aquest: "Com que avui pensava parlar d'animals, he pensat que el millor objecte per fer servir com testimoni seria aquesta tortugueta. A més simbolitza la constància i la importància de fer les coses a poc a poc però ben fetes. M'agradaria que durant l'hora de tutoria poguéssim passar una estona agradable on, sense

donar-nos compte, aprenguéssim a ser més feliços i conviure millor amb la gent que ens envolta.”

Ronda d'Entrada

Per aquesta sessió de mostra he pensat que estaria bé parlar d'animals perquè començar a parlar de nosaltres mateixos, sobretot si no coneixem gaire als nostres companys, pot ser difícil i vergonyós. Parlant d'allò que ens agrada o que ens desagrada és la millor manera per conèixer-nos tots plegats. Amb el testimoni en la mà, el facilitador contesta la pregunta que ell mateix ha proposat i li passa el testimoni a l'alumne assegut al seu costat. És indiferent per quin costat comença però per ser la primera ronda ha de procurar triar a un alumne que pensi que no tindrà cap problema en respondre, per tal d'animar als següents a continuar la ronda.

"Iniciarem la ronda dient el nostre nom i un animal que ens agradi. Començo jo: Em dic Bàrbara i un dels meus animals favorits és el ca...."

Joc de Mescla

Com que els grups d'FP Bàsica són petits (uns quinze normalment), perquè hi hagi més idees farem agrupacions petites, de dues o tres persones. En aquesta ocasió demanaré que s'aixequin els que hagin dit ca, gat, cavall... (en un ordre d'animals de petit a gros, o de domèstic a salvatge, o de terra, aigua o aire) i així successivament i aniran seient de nou però en l'ordre en què hagi dit els animals (perquè estiguin junts els que hagin triat el mateix animal si és possible).

A continuació demanaré que contin d'un a tres: "un, dos, tres" i quedaran formats grups de tres persones (o dos si veig que fan grups parells).

Activitat principal

Amb els grups que hem format els hi demanaré que parlin de les característiques dels animals que han seleccionat. Els hi demanaré que intentin seleccionar almenys tres característiques o adjectius que admirin dels animals que han seleccionat (llibertat, força, lleialtat, empatia, intel·ligència, bellesa, energia, agilitat, sociabilitat, protecció, independència, curiositat, treball, rapidesa, feresa, astúcia, alegria, familiar, adaptabilitat...)

Quan passin uns cinc minuts els hi demanaré que parlin amb un altre grup de les característiques dels animals que els hi agraden més (més o menys serà la meitat de la classe), i passats altres tres minuts proposaré que tornin al lloc del cercle on estaven inicialment i farem una ronda perquè enumerin alguna de les qualitats que més valoren de l'animal que més li agradi (no necessàriament de l'animal que havien triat en un principi).

Reflexió

Després d'haver parlat i haver escoltat als companys sobre les diferents qualitats que valoren d'alguns animals, els hi proposaria una reflexió sobre si podrien aplicar alguna de les qualitats a algun amic conegut o imaginari. Els hi faria la següent pregunta: "Podries dir dues qualitats que t'agradaria que tingués un amic?" Fent així una altra ronda que penso contestaran de manera ràpida i repetint idees. Demanaria un voluntari per anar escrivint les respostes o les escriuria jo mateixa en la pissarra. La intenció és fer-los pensar en sentiments i qualitats de les persones de forma indirecta, sense pensar gaire en ells mateixos, sobretot perquè, si no es coneixen gaire, els hi costarà més parlar directament dels seus propis sentiments, qualitats o necessitats.

Joc energitzant

Abans d'acabar la sessió els convidaria a fer una pràctica de coordinació per parelles, proposant que des d'un alumne que indiqui es vagin ajuntant amb el company següent. Amb l'alumne que tingui a la meva dreta mostraré com jugar a l'1, 2, 3, canviant els nombres per senyals. Jugant durant uns cinc minuts com a molt perquè passin una estona divertida i puguin tenir un final d'activitat positiu.

Ronda de Sortida

El més habitual per acabar la sessió seria preguntar-los què és el que els ha agradat més de la sessió d'avui. Segons com hagi evolucionat el cercle de diàleg, plantejaria una pregunta o una altra.

Si hem pogut treballar les preguntes sense haver d'insistir molt a guardar silenci (recordant amb la mà aixecada que demanava atenció, sense cridar, mostrant respecte i sense perdre els nervis) aleshores puc interpretar que han entès el funcionament del cercle i puc demanar-los que diguin "Què és el que més t'ha agradat de la sessió d'avui?".

En canvi si no han demostrat respecte pels altres, si no han guardat silenci, si no han participat activament, i pel contrari han tingut una actitud poc respectuosa (que podria ser més probable) ens acomiadaríem demanant-los un compromís per continuar realitzant cercles en les properes sessions.

Conclusió (Compromís)

Al final de cada sessió, és interessant obtenir conclusions a les quals han arribat explícitament els alumnes responent a una pregunta proposada pel professor, però també el professor pot extreure ell mateix les conclusions i exposar-les als alumnes, fent-ho sempre amb declaracions afectives, felicitant i evitant comentaris negatius.

Un pas més endavant seria redactar uns compromisos que els alumnes poguessin proposar-se acomplir en relació amb les conclusions obtingudes. D'aquesta manera l'activitat seria completa. En el cas que els alumnes no hagin reaccionat com era previst, podríem provar de demanar-los un compromís, sota una alternativa menys atractiva per ells:

Podríem inaugurar aquest fi d'activitat amb el compromís de complir les normes durant els cercles propers. Perquè sigui una mica solemne, i tenint en compte que es tracta d'una activitat voluntària, faríem una ronda d'acomiadament on haurien d'admetre amb quin grau ens comprometem a mantenir les normes en les properes sessions: "Us animo a participar en aquesta activitat perquè crec que pot ser una molt bona experiència per tots nosaltres."

"Si participem tots ho passarem millor, però no heu de patir si no sabeu què respondre, no hi ha cap obligació. Només heu de recordar les normes i intentar complir-les per respecte als companys i perquè així ho passarem millor" .

"Així que m'agradaria saber en quin grau esteu disposats a acceptar el compromís de participar en els cercles durant les properes sessions responent amb un nombre de l'1 al 5, on 1 equival a 'poc compromís' i 5 equival a 'molt compromís'."

A continuació començaria la ronda entregant el testimoni a un alumne assegut a un dels costats (dreta o esquerra) que pensi que acceptarà de bon grat el compromís i a continuació seguirien responent els següents (en el mateix sentit).

Annex 9: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb l'autoestima o el coneixement d'un mateix i dels altres

Presentació del testimoni

Els alumnes ja coneixen el funcionament, l'atenció ha de traslladar-se a algun objecte nou, per això en aquesta sessió, presento un cervell de goma que pot generar certa sorpresa, element indispensable per mantenir l'interès.

Ronda d'entrada

Per començar la sessió proposaria una pregunta del tipus següent: "Explica alguna qualitat o activitat que t'agradi i que pensis que ho fas molt bé".

La intenció d'aquesta pregunta és generar cert sentiment d'autoestima davant dels companys. Tal volta pot fer vergonya, però sempre podem recordar el lema "Tot queda al cercle" i recordar el compromís que varen acceptar de complir les normes i ser respectuosos, no com una norma punitiva si no com un recordatori del respecte que ens mereixem uns pels altres.

Joc de Mescla

Per aquesta temàtica proposaria el joc de mescla *Aixeca't i canvia el lloc amb els que facin alguna activitat pareguda* o tinguin semblances en relació amb la qualitat o activitat que han dit a la ronda d'entrada.

El tutor pot prendre notes, mentalment millor per evitar suspicàcies (que no pensin els alumnes que després hi haurà premi o càstig per alguna cosa que s'hagi dit) i si ho fa per escrit, que siguin anotacions puntuals i curtes.

Activitat principal

Com activitat principal proposaria visualitzar un vídeo (la versió més curta) de neurociència de David Bueno, per preparar-la prèviament el tutor pot fer servir la següent transcripció: <https://gpoz.es/inteligencia-viene-serie-o-se-entrena> (transcripció entrevista a David Bueno)

En acabar el vídeo, proposaria un simple cercle perquè expressin què els hi ha sorprès més del vídeo.

Reflexió

Com a reflexió, els hi demanaria que parlassin per parelles de les seves qualitats perquè després hauran d'explicar-ne una als companys. En poc temps, uns dos o tres minuts, per fer una ronda ràpida a continuació on comentin la qualitat que li ha explicat el seu company.

El fet que algú expliqui alguna qualitat positiva de nosaltres reforçarà l'autoestima que tenim.

Joc energitzant

Per provar si funcionen les neurones correctament (parafrasejant a David Bueno) explicaria el joc d'Elefants, palmeres i helicòpters.

Ronda de Sortida

Per finalitzar la sessió sobre autoestima, la pregunta que proposaria per fer una ronda de tancament seria: "Quina qualitat t'agradaria tenir de les que han parlat avui els teu companys?"

Conclusió (Compromís)

La millor conclusió que proposaria per acomiadar la sessió seria recordar a tots que cadascú és únic i té unes característiques pròpies que el fan especial i diferent. També els animaria a llegir o veure més informació sobre el cervell, si els ha interessat per comentar-ho un altre dia, si volen.

Annex 10: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb el respecte

Presentació del testimoni

Per parlar d'aquest tema és molt important que comencem tots en silenci, així podré remarcar la importància d'aquesta qualitat per tal de poder realitzar les nostres activitats.

L'objecte que faria servir seria un amb forma de cor, per simbolitzar l'amor, que és una manera de respecte pels altres i per un mateix.

Ronda d'entrada

Per iniciar aquesta sessió proposaria una reflexió en veu alta on parlessin d'allò que ens molesta que facin els altres. Posaria un exemple fent servir el llenguatge que com a facilitador s'ha de procurar utilitzar sempre, de manera natural amb respecte, sense jutjar els altres si no les seves accions i al mateix temps 'expressant els sentiments davant algunes situacions. Em refereixo a les declaracions afectives. Per exemple podria començar dient: "Quan un amic conta una mentida o un secret sobre mi sento tristesa"

Si tenen dificultat en expressar-se, puc facilitar paraules sobre sentiments negatius en targetes o escrivint les a la pissarra.

Joc de Mescla

Simplement demanaré que un a un vagin dient "A, B" per poder fer dos grups i dos cercles, per realitzar la següent activitat: *Cercles concèntrics*.

Activitat principal

Asseguts en dos cercles concèntrics, i per parelles, el tutor presenta una pregunta i només pot parlar el que està al cercle interior durant un minut. Quan passi el temps el tutor avisarà i serà el torn dels companys del cercle exterior. La seqüència es repetirà amb dues noves preguntes, i segons veiem podrem decidir fer rotar per intercanviar les parelles en cada pregunta.

En relació amb la temàtica de la sessió aquestes podrien ser les preguntes a respondre:

“Quan algun conegut teu fa una cosa que t'enfada o t'entristeix, com li demanes que no ho faci?, què li dius?”

“T'adones quan fas alguna cosa que enfada els altres?”

“Et costaria molt deixar de fer alguna cosa que molesta als teus companys o a algun amic o algun familiar?”

Reflexió

Podríem resumir que el respecte no és més que deixar de fer accions que poden ferir els altres.

Joc energitzant

Sense moure del lloc on estiguem podem jugar en anglès a l'internacional joc del *Simon says...* per llevar tensions que pugui haver generat aquest tema, de vegades delicat.

Ronda de Sortida i compromís

Avui per finalitzar, seria molt polit que cadascú digués una acció que es compromet a deixar de fer perquè molesta als altres. Com més simple, més

fàcil serà de complir i millor ens sentirem per aconseguir mantenir el compromís.

Suposadament durant l'activitat principal han parlat i deuen tenir alguna idea a proposar, però en cas que algun alumne no sàpiga què dir, pot acceptar propostes dels companys.

Annex 11: Proposta de cercle de temàtica relacionada amb la cooperació

Presentació del testimoni

Aquesta volta com a símbol de cooperació el testimoni serà un anell, com el que simbolitza els continents en les olimpíades. També es pot identificar com un element d'equip perquè el poden agafar més de dues persones.

Ronda d'entrada

"Quins avantatges té treballar en equip?"

A continuació si les respostes són variades, selecciona una sobre les que més s'hagi parlat per fer una segona ronda:

"Què pots fer tu per millorar aquest treball en equip?"

Joc de Mescla

No fa falta fer cap mescla perquè veure, un vídeo d'uns quinze minuts.

Activitat principal

Per treballar la idea de cooperació els hi proposo aquest vídeo perquè després puguin reflexionar sobre una acció que poden fer pels altres:

Validation de Kurt Kuenne, 2007 <https://vimeo.com/9330175>

Reflexió

Després de veure el vídeo els hi proposo que en grups de dos, després de quatre... Fins la meitat de la classe (Piràmide), parlin sobre quines accions podrien fer per ajudar als seus companys i generar un bon ambient

Joc energitzant

Tampoc farem joc energitzant, només si els alumnes estan cansats i apàtics, aleshores faríem el joc de Recompte, per practicar la coordinació entre ells, proposo que l'alumne que comenci amb la mirada assenyali el que vol que continuï contant...

Ronda de Sortida i Compromís

Com vaig proposar a la sessió del respecte, en aquesta també considero interessant que els alumnes proposin un compromís que puguin acomplir per tal de beneficiar en algun aspecte al grup de la classe amb la seva col·laboració per petita que sigui. De fet millor que proposin una cosa molt senzilla, que pràcticament no impliqui un esforç per la seva banda.

Annex 12: Horaris FPB Grup A de l'IES Sa Blanca Dona (2019-2020)

Grup A		Horari curs Títol professional bàsic en Serveis Comercials			
Hores	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres
08:00 – 08:55	CSOC	CSOC	CCApI	EMMAG	INFOR
08:55 – 09:50	CCApI	CCApI	INFOR	EMMAG	INFOR
09:50 – 10:45	CCApI	CSOC	TBMAR	INFOR	CCApI
11:15 – 12:10	INFOR	INFOR	TBMAR	TBMAR	TBMAR
12:10 – 13:05	INFOR	INFOR	CSOC	TBMAR	TBMAT
13:05 – 14:00	EMMAG	EMMAG	CSOC	CSOC	TUT

CSOC = Comunicació i societat

CCApI = Ciències aplicades

EMMAG= Operacions auxiliars d'emmagatzematge

TBMAR= Tècniques bàsiques de marxandatge

INFOR= Tractament informàtic de dades

TUT= Tutories

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del centre IES Sa Blanca Dona

FP BÀSICA
TÍTOL PROFESSIONAL BÀSIC EN SERVEIS COMERCIALS
1r CURS (COM11A)

- Tractament informàtic de dades (8 h)
- Tècniques bàsiques de marxandatge (6 h)
- Operacions auxiliars d'emmagatzematge (4 h)
- Ciències aplicades I (5 h)
- Comunicació i societat I (6 h, inclou 1 hora d'anglès).
- Tutoria (1 h)

Total: **30 hores**

Font: Moodle IES sa Blanca Dona 2019/2020

Annex 13: Proposta de cercle pel mòdul d'Operacions auxiliars d'emmagatzematge

Encara que la proposta estigui dirigida a la presentació de l'activitat, un cercle sempre aporta efectes positius per la convivència.

Partint d'aquest aspecte, tingui la duració que tingui, la repetició de la realització del cercle pot generar uns bons hàbits d'atenció en els alumnes; per això hem de ser constants. Si l'activitat principal es planteja fer-la amb ordinadors, el temps de cercle previst per la ronda inicial no serà molt llarga i podria fer-se drets. Malgrat això si el grup és petit, el més recomanable és que seguim tots per donar més estabilitat i ordre a l'activitat.

Presentació del testimoni

El testimoni de cada setmana hauria de ser un objecte relacionat amb la temàtica corresponent (de la setmana o la unitat) per exemple per la unitat 1 Emmagatzematge de productes i mercaderies podríem fer servir un petit paquet de regal per simbolitzar els paquets que s'envien i es guarden a magatzems.

Per no perdre temps en l'explicació del funcionament del cercle convindria que ja haguessin treballat alguna sessió en tutories.

Ronda d'entrada

Les preguntes per iniciar les rondes del cercle, guardarien relació directa amb la matèria, encara que podem proposar-les de manera que permetin expressar sentiments o preferències dels mateixos alumnes.

En aquesta unitat inicial d'emmagatzematge podríem proposar una sèrie de preguntes inicials per valorar els coneixements previs, però també l'interès que tenen i la seva actitud.

En la formació professional es pretén que les activitats tinguin un alt grau de pràctica per la qual cosa els cercles són molt adequats per fomentar la col·laboració efectiva i pràctica dels alumnes i que la teoria es limiti a les exposicions indispensables.

Com a punt de partida de la ronda d'entrada començaria amb una pregunta inicial que serviria perquè els alumnes sabessin sobre quina matèria parlaríem en classe, però també serviria per veure quins mínims coneixements tenen del mercat laboral que els envolta: "T'agradaria treballar a Amazon?"

Iniciaria la ronda contestant que m'agrada molt el que faig i de moment no he pensat a canviar de feina, però que tinc certa curiositat en saber com poden organitzar tot el volum de productes que venen i distribueixen en aquella empresa. Així el que encara no tingui molt clar a què es dedica Amazon podrà entendre millor el que he preguntat.

Joc de Mescla o energitzant

Una vegada romput el gel, com que tal volta no tots saben o tenen suficient seguretat per respondre, agruparia els alumnes en parelles, per no estendre's massa simplement enumerant-los amb 1 o 2 i a continuació demanant que els números 1 canviïn de cadira. En altres sessions, es podrien fer jocs de mescla, però tot dependrà del temps que vulguem o puguem dedicar a la realització dels jocs de mescla i de les necessitats del grup. Està bé tenir previst sempre algun joc, perquè segons el dia de la setmana o l'hora de la classe l'alumnat pot estar més cansat o desmotivats.

Activitat principal

En parelles poden comentar entre ells les dues següents preguntes que proposaré i reflexionar una mica sobre el tema. Al mateix temps els hi servirà per guanyar seguretat a l'hora de contestar. Els hi deixaria com a molt cinc minuts per pregunta i en acabar el temps respondrien individualment el que han parlat en parelles, una ronda per cada pregunta:

"Quines tasques desenvoluparies?"

"Us imagineu com deuen ordenar els paquets?"

A continuació, després de resumir, el que han dit, introduiria la unitat i convidaria als alumnes a seure, mantenint les parelles, i revisar la informació al Classroom que els servirà per resoldre l'exercici pràctic següent:

"Relaciona les següents etiquetes, embalatges i mitjans de transport amb la tipologia de productes i destinació que hi ha a continuació".

Amb aquesta idea obriríem la porta a una nova proposta de treball en classe, on podríem alternar qualsevol activitat o explicació amb un cercle de diàleg, com he presentat a la ronda d'entrada.

Reflexió

Per posar en comú la resolució, tornarem a crear el cercle i cada parella haurà de donar i justificar, si cal, la seva resposta. Ho iniciarà una (amb el testimoni) i la següent parella haurà de dir si està d'acord o no, i raonar perquè no és correcta la resposta.

Quan acabin la primera ronda, si queden coses per corregir, el docent realitzarà una segona ronda perquè l'alumnat mateix pugui rectificar. Si no, en acabar la segona ronda ho corregirà el professor.

Ronda de Sortida i conclusió

En relació amb les percepcions que tingui el professor pot triar una pregunta o una altra per tancar la sessió del dia. I si el temps és suficient, podria introduir més d'una pregunta, per exemple:

“Què has après avui?” o “Què has après en aquesta unitat?”

“Què és el que més t'ha agradat/ desagradat?”

“Tens algun dubte?” i en aquest cas algun company podria explicar-li i veuríem si els conceptes han quedat clars.

Annex 14: Qüestionari inicial sobre l'ús dels cercles de diàleg (pel professorat)

QÜESTIONARI INICIAL SOBRE L'ÚS DELS CERCLES DE DIÀLEG (PEL PROFESSORAT)	
1	<p>Has fet ús dels cercles de diàleg per impartir les teves classes alguna vegada? En cas afirmatiu, explica breument en quin context ho has fet i amb quina regularitat.</p> <hr/> <hr/>
2	<p>Has tingut alguna experiència o formació anterior amb pràctiques restauratives? En cas afirmatiu, descriu breument l'experiència.</p> <hr/> <hr/>
3	<p>Enumera algunes qualitats o beneficis que creus que generen els cercles de diàleg en les aules.</p> <hr/> <hr/>
4	<p>T'agradaria aprendre (més) a fer servir els cercles de diàleg durant les teves classes habituals? Per què?</p> <hr/> <hr/>

- 5 Proposa algunes temàtiques per realitzar algun cercle de diàleg amb el professorat que realitzarà la formació.

Font: Elaboració pròpia

Annex 15: Qüestionari d'avaluació sobre l'ús dels cercles de diàleg (pel professorat)

QÜESTIONARI D'AVALUACIÓ SOBRE L'ÚS DELS CERCLES DE DIÀLEG (PEL PROFESSORAT)

1 Has fet ús dels cercles de diàleg per impartir les teves classes aquest trimestre? En cas afirmatiu, explica breument en quin context ho has fet i amb quina regularitat.

2 En cas de no haver fet ús dels cercles, indica què necessaries per poder fer ús dels cercles de diàleg en les teves sessions (quin material, quina formació, quin tipus d'ajuda addicional necessaries...)

3 Indica quina ha estat l'evolució dels següents ítems. Quins elements creus que han propiciat aquesta evolució? (Si has fet ús dels cercles, com creus que hi han afectat?)

Comportament _____

Cooperació _____

Participació _____

Aprenentatge _____

Altres elements a destacar _____

4 Recomanaries l'ús dels cercles a altres companys? Per què?

5 Escriu qualsevol suggeriment o dubte que volguessis es tractés amb relació als cercles de diàleg, en la reunió següent d'avaluació.

Font: Elaboració pròpia

Annex 16: Diari pel seguiment del cercle de diàleg

DIARI PEL SEGUIMENT DEL CERCLE DE DIÀLEG	
1	Has pogut realitzar el cercle i les activitats que tenies programades? <hr/> <hr/>
2	Quines activitats t'han ajudat a assolir els objectius? Les voldries repetir en futurs cercles? <hr/> <hr/>
3	Quines activitats modificaries perquè no han funcionat com esperaves? <hr/> <hr/>
4	Com creus que pot haver afectat la sessió d'avui als següents ítems? Comportament <hr/> <hr/> Cooperació <hr/> <hr/> Participació <hr/> <hr/> Aprentatge <hr/> <hr/> Altres elements a destacar <hr/> <hr/>

5 Escriu qualsevol suggeriment o dubte que vulguis consultar.

Font: Elaboració pròpia

Annex 17: Qüestionari d'avaluació de cercles de diàleg per l'alumnat

QÜESTIONARI D'AVALUACIÓ DE CERCLES DE DIÀLEG PER L'ALUMNAT										
1	Has participat en cercles de diàleg en alguna classe, a part de les sessions de tutoria? En quins mòduls?									
		<input type="text"/>								
		<input type="text"/>								
2	T'han agradat més les classes amb cercles de diàleg? Per què?									
		<input type="text"/>								
		<input type="text"/>								
3	Quines parts t'han agradat més? (pots marcar més d'una)	<table border="1"><tr><td>Ronda d'entrada</td><td>☐</td></tr><tr><td>Ronda de sortida</td><td>☐</td></tr><tr><td>Activitat Principal i Reflexió</td><td>☐</td></tr><tr><td>Jocs de mescla i/o energitzants</td><td>☐</td></tr></table>	Ronda d'entrada	☐	Ronda de sortida	☐	Activitat Principal i Reflexió	☐	Jocs de mescla i/o energitzants	☐
Ronda d'entrada	☐									
Ronda de sortida	☐									
Activitat Principal i Reflexió	☐									
Jocs de mescla i/o energitzants	☐									
4	Creus que els cercles de diàleg han millorat les relacions amb els teus companys? Has pogut conèixer més els teus companys?									
		<input type="text"/>								
		<input type="text"/>								
5	Creus que els cercles de diàleg han millorat les relacions amb el professorat? Per què?									
		<input type="text"/>								
		<input type="text"/>								

6 Et pareix més fàcil aprendre amb els cercles? Per què?

7 Què t'agradaria canviar en els cercles de diàleg per les pròximes sessions?

Font: Elaboració pròpia

Annex 18: Rúbrica per facilitar la valoració de l'alumnat en relació amb l'ús dels cercles de diàleg

Si tenim dubtes de com valorar els comentaris de l'alumnat podem tenir en compte aquesta rúbrica on, si obtenim de 0 a 5 punts totals, haurem de posar un 1 en la taula de recollida de dades i de 15 a 20 punts un 4 de la recollida de dades.

	EXPERT	AVANÇAT	APRENENT	NOVELL	PES
	4	3	2	1	
Motivació	Encantat amb l'experiència	M'ha agradat bastant	M'agrada més que fer una classe formal	No m'ha agradat l'experiència	20%
Confiança	Sempre tinc alguna cosa per contar	Normalment tinc alguna cosa que contar però sinó, no passa res	Segons el que es preguntí em fa vergonya parlar	Em fa vergonya parlar	20%
Respecte	Vaig amb molta cura del que dic perquè no vull ferir els sentiments de ningú	No vull ferir els sentiments dels altres però no sempre sé dir el que penso d'una manera més suau	No sé si he ferit a ningú, però si em pregunten jo dic el que penso	Jo dic el que penso i si a algú no li agrada, no és el meu problema	20%
Cooperació	M'agraden les activitats que fem en grups i poder ajudar els altres	Treballant junts em costa menys fer les activitats	No m'importa fer activitats amb altres companys, però crec que també podria fer moltes activitats tot sol i sortirien bé igualment	M'estimaria més fer les coses tot sol perquè em sortirien millor	20%

Coneixement dels altres	He après coses dels altres però també coses sobre jo mateix que no m'havia plantejat abans	Crec que hi ha moltes coses que no conec dels altres i de jo mateix i que puc arribar a conèixer amb activitats com aquesta	No m'havia plantejat algunes preguntes que han sortit en l'activitat però ara tinc curiositat per saber més dels altres i del que pensen de mi	No m'importa el que diuen els meus companys d'ells però em preocupa el que pensin de mi	20%
--------------------------------	--	---	--	---	-----

Font: Elaboració pròpia